

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1884. Första Kammaren. N:o 41.

Tisdagen den 6 Maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Anmälles och bordlades Bevillnings-Utskottets memorial N:o 8, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å 5 punkten af Utskottets betänkande N:o 7, angående tullbevillningen.

Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 12, angående väckt motion om statistisk utredning med hänsyn till en mer eller mindre utvidgad politisk rösträtt. Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

Herr vice Talmannen: Detta betänkande har tillkommit med anledning af en inom Andra Kammaren af Herr J. A. Öberg väckt motion derom: »att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och till en kommande Riksdag öfverlemna en statistisk utredning angående en mer eller mindre utvidgad politisk rösträtt».

Detta har föranlett Andra Kammaren att besluta, »att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till en kommande Riksdag öfverlemna en jemförande statistisk redogörelse för antalet personer inom hvar och en af de i § 14 Riksdagsordningen angifna särskilda klasser, som dels redan ega valrätt till Andra Kammaren, dels skulle erhålla sådan genom större eller mindre nedflyttning af de i nämnde § föreskrifna gränserna för denna rätt».

I detta beslut har nu Första Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2 tillstyrkt Kammaren att instämma.

Jag har ingenting att erinra emot det slut, hvartill Utskottet kommit, ty en sådan statistisk utredning måste — af hvad mening man än må vara i afseende på sannolikheten att den lemna ett resultat, som kan uppmuntra till en jemkning af strecket — alltid vara af ganska stort intresse.

Men jag ber få fästa Kammarens uppmärksamhet på den efter min tanke alldeles olämpliga motivering, hvarmed Utskottet beledsagat sitt tillstyrkande af förslaget. Det heter nemligen i första delen af

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

(Forts.)

sista stycket: »Då så väl dessa nu anförda förhandlingar rörande valrätten till Andra Kammaren, som ock — och i ännu högre grad — den allt mer insedda ohållbarheten i nu gällande begränsning af samma valrätt synas gifva vid handen, att en statistisk utredning af det slag, som här är i fråga, ej allenast vore »väl behöflig», utan äfven dess syfte af rättvisa påkalladt.»

Jag fäster då Kammarens uppmärksamhet derå, att genom en sådan motivering skulle Kammaren, ehuru hufvudfrågan eller en nedsättning i valcensus här icke är föremål för pröfning, hafva på förhand medgifvit, att ohållbarheten af nu gällande begränsning i valrätten vore allt mer insedd, äfvensom att en ändring och nedsättning vore af rättvisan påkallad.

Det lär icke kunna bestridas, — hvad mening man än må hysa i hufvudsaken, — att det ju icke är skäl att vid begäran om en utredning i frågan ingå i ett sådant uttalande i sjelfva hufvudsaken.

Utän att här på något sätt vilja upptaga Kammarens tid med att framlägga min enskilda uppfattning i hufvudsaken, tillåter jag mig anhålla, det Kammarens mening icke på detta sätt måtte blifva på förhand uttalad i en skrifvelse, som icke afser något yttrande i hufvudsak, att den icke måtte blifva uttalad i en syftning, som uppenbarligen strider emot de beslut, Kammaren riksdag efter riksdag fattat, då hufvudsaken verkligen varit föremål för Kammarens pröfning.

Jag anhåller således att Kammaren behagade godkänna Utskottets förslag, men med ogillande af följande del af motiveringen, nemligen:

»Då så väl dessa nu anförda förhandlingar rörande valrätten till Andra Kammaren» etc. etc. till och med orden »af rättvisa påkalladt», hvarmed torde få följa dessa ord: »hänvisande för öfrigt till den utförligare behandling, Andra Kammarens Tillfälliga Utskott egnat motionen», — ord, som det synes mig varsammast att utesluta, då Kammarens ledamöter icke torde hafva hunnit att taga tillräcklig kännedom om den utförligare behandling, som Andra Kamnarens Utskott egnat saken.

Jag ber få fästa uppmärksamheten på att beslutet i allt fall icke kommer att sakna motivering, ty sedan motionen blifvit refererad, kommer det att heta: »då endast Kongl. Maj:t torde vara i tillfälle att inhemta de för en så omfattande redogörelse nödiga uppgifter och lata dem undergå den granskning och bearbetning, som funnes erforderliga, så anser sig Utskottet böra hemställa, att Första Kammaren ville biträda Andra Kammarens i frågan fattade beslut.»

Häruti instämde Herr *Bergström*.

Herr Wennerberg: Att den motivering, som Första Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2 afgifvit i detta betänkande, skulle möta motstånd i denna Kammare, var mig ingalunda oväntadt. Jag får derföre till min glädje säga, att jag nu af Kammarens vice Talman hört, att han likväl är benägen instämma i den så kallade klämman i betänkandet.

Ett tillfälligt Utskott utgöres af några få personer, som af Kamnaren fått i uppdrag pröfva ett eller annat skrifvelseförslag. Utskottet

har då skyldighet att uttala de åsikter, hvilka inom detsamma gjort sig gällande. Att på grund deraf att dessa åsikter möjligtvis icke stämma öfverens med Kammarens, skaffa en annan motivering eller förkorta den befintliga — det må vara Kammarens ensak. För min del får jag säga, att just den motivering, som här framställts, är Utskottets; och med ännu större säkerhet vill jag påstå, att det är min egen.

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

(Forts.)

Det ledsamma öde, som i denna Kammare — åtminstone i fall den ej skulle vara mera talrikt besökt än som möjligen inom en qvart kan blifva fallet — förestår motiveringen i detta utskottsbetänkande, är alltså ingalunda oförmodadt; men det skall icke hindra mig från att för min egen del vara öfvertygad om dess befogenhet.

Kammarens ärade vice Talman instämmer i Andra Kammarens önskan om utredning.

Instämmer man i allmänhet vid riksdagen i begärda utredningar, utan att dessa blifvit genom motivering ansedda sasom behöfliga och nödvändiga? — Nej, det gör man icke!

Har nu Andra Kammaren funnit skäligt begära denna utredning, så torde det väl få fordras af Första Kammaren, att äfven den framlägger *sina* skäl, antingen hvarför den anser utredningen bör ske eller hvarför den icke bör ske. Utan att så sker, blir åtminstone ett simpelt förkastande af den begärda utredningen något misstänkt.

Hvarför vill jag en utredning i en vigtig sak — eller rättare — hvarför vill jag icke? — Antingen, emedan den anses obehöflig, eller emedan jag genom densamma fruktar ett resultat, som icke stämmer väl öfverens med mina intressen.

Här har ingen nekat, att den är behöflig. Är den således på grund af Kammarens föregående beslut att anse såsom emot dess intressen stridande? — Möjligtvis. Detta torde dock icke vara tillräckligt skäl att, när frågan väckts, helt enkelt förkasta den sålunda, att man säger: jag går in på att en utredning göres, men på förhand vill jag undanrödja de skäl, *hvarför* den anses behöflig.

Genom det utförliga utskottsbetänkande, som Andra Kammaren lemnat oss, är tydligen visadt, att den nu gällande valrätten är behäftad med många oegentligheter, som ingen — och, jag är öfvertygad derom, minst den, som med vårt nuvarande statsskick haft mest att skaffa — skall kunna anse obetydliga.

Vi hafva tre klasser af valberättigade; men med dem förhåller det sig så, att inom den första den, som eger en fastighet till 1,000 kronors taxeringsvärde, han har en valrätt, som en af den andra klassen, en arrendator af ett ända till sex gånger så stort gods icke har och icke heller den, hvilken tillhör den tredje, äfven om han eger en nära 16 gånger större årlig inkomst genom sitt arbete eller sitt kapital. Är detta rättvisa? — Jag vågar påstå, att det icke är för mycket sagt, att det icke är med för stor mun taladt, då man säger att en dylik utredning som den påtänkta är af »rättvisan påkallad». Detta kan nemligen helt enkelt icke förnekas.

Hvarför förhåller det sig nu så som jag sade? — Fastighetsegarne hafva, säger man, större intresse för fäderneslandet? Detta torde vara ovisst. Men låt så vara. Dermed är icke visadt att de andre hafva

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

intet; och det kvarstår så något för att denna ratio skall blifva sufficiens, hvilket ju är nödvändigt i hvarje logisk slutledning; och här räcker icke denna ratio till.

(Forts.) Det synes onekligt, att här föreligger en fruktan för något intresse, — större kanske än den, som möjligen och ej utan anledning finnes under det närvarande tillståndet. För min del må jag säga, att jag har den *icke*.

Den samhällsklass, hos hvilken för närvarande med en öfverväldigande makt de medborgerliga ärendenas afgörande blifvit lagdt, är just den samhällsklass, som enligt min åsigt är dertill mest berättigad, hvarför jag ock alltid till min politiska bekännelse varit en vän af det nya statsskicket. Jordbrukarne, representanterne för modernärningen, äro derföre också främst berättigade till att hafva den största politiska makten; men *allmakt*, i hvad afseende som helst och hvar den än här på jorden må finnas, är oberättigad och skall äfven förr eller senare brytas och duka under, derest icke i tid jemkning sker.

Men om en sådan jemkning nu bör ske, skall den då göras efter numerären af befolkningen, — efter bildningsgraden, — eller, såsom hittills skett, efter rikedomen eller, rättare sagdt, förmögenheten? Ja, det är svårt att säga. Utaf alla dessa bestämningsgrunder torde det dock icke finnas någon, som, då fråga är om Andra Kammaren, är mer berättigad än den, som tager afseende å *folkmängden*; och jag skall härvid stödja mig på ett yttrande af förre Justitie Statsministern Friherre De Geer, hvilket torde vara af litet hvar känt. Då han motiverar det förslag till Riksdagsordning, hvilket nu är grundlag, säger han sig utgå »från den grundsats, att en nationalrepresentations nödvändigaste egenskap är att vara ett sant uttryck af tänkesättet hos majoriteten af den politiskt tänkande delen af nationen». Jag tror, att detta är en sanning.

Svårigheten ligger icke i ordet »majoriteten» utan i bestämmandet af orden »den politiskt tänkande». Men hvem vågar påstå, att den, som eger ett kapital och njuter ränta på 15,000 kronor, är mindre politiskt tänkande än den, som sitter vid en fiskarelägenhet, hvilken blifvit upptaxerad till 1,000 kronor!

Det förhåller sig nu så, att till exempel städer, sådana som Öregrund och Östhammar, Skanör och Falsterbo äro vida mer valberättigade än ojemförligt mycket större lundsbygder och städer.

Nu begäres en utredning angående dessa förhållanden; och Herr vice Talmannen har sagt sig ingenting hafva emot densamma. Men *hvarför* skall då denna utredning ske? Bör man icke veta, då man hos Kongl. Maj:t begär denna utredning, *hvarför* man begär den? Eller vågar man icke, sedan man begärt den, säga ut det egentliga ändamålet, nemligen att ernå en rättelse i de för handen varande oegentligheterna? Detta måtte väl icke vara farligt att uttala — att säga skälet hvarför man vill att en undersökning skall ske? Och hvad har väl Första Kammarens Andra Tillfälliga Utskott sagt? Jo, att »den allt mer insedda ohållbarheten i nu gällande begränsning af samma valrätt synes gifva vid handen, att en statistisk utredning af det slag, som här är i fråga, ej allenast vore *väl behöflig*». — Det skulle fägna mig att ännu en gång begära ordet, om någon här ville åtaga sig att

påstå, att denna utredning *icke* är behöflig — och att dess syfte är »af rättvisa påkalladt», ja, hvem kan neka detta? Hvem kan väl erkänna rättvisan i att städer, sådana som Stockholm, Göteborg, Norrköping, Eskilstuna icke skola blifva representerade på samma vidt utsträckta grund som Skanör och Falsterbo? Har man kanske att vänta ett större fosterländskt intresse inom dessa småbyar, än inom de områden, som besitta en öfvervägande mängd med större krafter, hvilka skulle kunna vara det allmänna till gagn, om de icke genom inskränkningar vore hindrade derifrån? Jag kan icke finna det.

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

(Forts.)

Då jag i detta fall mer än väl vet, att jag till motsståndare har ej blott Kammarens högt aktade vice Talman, utan äfven andra, i öfrigt politiska trosförvandter i allmänhet, kan jag dock icke annat än begagna detta tillfälle att uttala en mening, hvilken hos mig visst och säkert är densamma, som den varit för många år tillbaka, den nemligen om svårigheten och ohållbarheten af att vid en viss förmögenhetsgräns sätta ett mått för den politiskt intresserade fosterlandsvännen och en icke-sådan, eller för den politiskt valberättigade och en icke-sådan, hvilket är och förblifver ett godtycke. Hvarje sådan begränsning kommer aldrig att befrias derifrån. Flytta strecket upp till 800 kronor, eller ned till 200 — det är lika ur luften gripet!

Men ett sätt finnes, som onekligen är mera principriktigt. Låt, såsom det finnes sagdt i det uttalande, jag nyss nämnde — låt hvar och en välfredad medborgare, som betalar sina utskylder, låt honom få vara valberättigad till Andra Kammaren! Och den stora fara, som några deri se och som i verkligheten helt visst skulle krympa ansenligt tillsammans — den förminskas sannerligen icke derigenom, att Första Kammaren, då Medkammaren begärt denna utredning, genom några slags inlägg eller uteslutningar i motiveringen försvagar allvaret i denna begäran och möjligen derigenom uppskjuter saken.

Jag yrkar bifall till Utskottets betänkande.

Friherre Klinckowström: När denna fråga vid åtskilliga föregående riksdagar i denna Kammare varit före under den tid, jag haft äran deltaga i Kammarens öfverläggningar, har jag yttrat mig derom mer eller mindre omständligt. Jag maste äfven göra det nu, därför att jag alldeles icke kan gilla den grund, hvarpå man stödt den utredning, som här af båda Kamrarnes Tillfälliga Utskott blifvit begärd. Det är nemligen min fulla öfvertygelse, att det nuvarande tillståndet beträffande valrätt och valbarhet räkat, om jag så må säga, in på en afväg. Man har i allmänhet dervid hufvudsakligen tagit penningen till värdemätare för medborgerligt förtroende.

Men det har af den skedda utredningen visat sig, och det skall i alla tider komma att visa sig, att penningen är en oriktig värdemätare i afseende å medborgerligt förtroende och medborgerlig dygd.

Jag skall bedja med några ord få påvisa åtskilliga skriande förhållanden i vår nuvarande Riksdagsordning, som efter hvad jag hoppas skola bevisa, huru otillförlitlig och oriktig denna värdemätare är.

Vi hafva, bland annat, med afseende å kvalifikationerna för valrätt till Andra Kammaren, mycket mer skärpta föreskriter än för valrätt till denna Första Kammare. Till Första Kammaren hafva alla

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

(Forts.)

de valrätt, som ega rätt att å kommunalstämma sig yttra, det vill säga i detta fall välja landstingsmän. Men urväljarne, om jag så må kalla dem, till Andra Kammaren skola icke allenast hafva samma kvalifikationer som urväljarne till Första Kammaren utan de skola *dessutom* sortera under en af de klasser, som i Riksdagsordningens 14 § nämnas, eller antingen ega eller med stadgad åborätt innehafva fast egendom, taxerad till minst 1,000 kronor, eller för lifstid eller minst fem år arrendera jordbruksfastighet, i taxeringsvärde ej understigande 6,000 kronor, eller ock ega inkomst af kapital eller arbete till minst 800 kronor.

Nu är det rörande dessa tre klasser af valberättigade till Första och Andra Kammaren som Kamrarne skulle begära en ytterligare utredning.

Men jag tror, att alla dessa kvalifikationer äro origtiga; och därför tror jag också, att en dylik utredning är oändamålsenlig.

Jag vill härpå anföra endast ett exempel. Riksdagsordningen säger i detta fall, att man skall ega fastighet till minst 1,000 kronors värde, men säger icke om denna egendom skall vara ointecknad eller ej. Här hafva i denna Kammare suttit bankruttorer, ja riktiga proletarier, — ty deras egendom, som gått upp i taxeringsvärde till 100,000 kronor och deröfver, har vid exekutivauktioner icke kunnat tillfredsställa de kreditorer, som haft inteckningar i egendomen.

Skulle det nu icke vara den första åtgärden att om denna klass af valberättigade säga, att de måste ega *ointecknad* fastighet till minst så eller så stort värde, ty annars kunna de ju möjligen icke hafva något alls. Det vore också alldeles icke svårt att få veta ett sådant förhållande, ty inteckningar äro inga hemligheter.

Det står vidare föreskrifvet — hvad jag ock finner mycket berättigadt — att landstingsmän och riksdagsmän kunna väljas genom *elektorer*; men ingenstädes i Riksdagsordningen säges hurudana dessa personer skola vara. Ingen kvalifikation är för dem nämnd. Icke ens om de skola vara män eller qvinnor!

Jag har också en annan ganska stor anmärkning att göra. Till följd af den beräkning och den värdemätare på valberättigade och valbara, som Riksdagsordningen föreskrifver, eller att de skola ega fastighet till visst taxeringsvärde, har det nemligen ofta händt, att taxeringskomitén flyttat ned valberättigade bland de icke-valberättigade. De, som ena året varit nära gränsen och varit valberättigade, kunna vid det följande årets taxering af taxeringskomitén hafva blifvit nedflyttade.

Är sådant rätt? Att kunna på det viset blifva nedflyttad genom en taxeringsnämnds ofta kanske ganska origtiga beskattningsåtgärd? Det tror jag icke!

Det finnes en annan, ännu sorgligare anmärkning att göra emot dessa kvalifikationer för, t. ex., valbarhet till Riksdagens Kamrar, nemligen i 26 § Riksdagsordningen, hvars senare moment, såsom alla veta, uppgifver bestämmelser om, hvilka som icke få anses valbara, och bland annat förekommer i detta moment att det icke må vara någon, som blifvit tilltalad för *vanfrejdande brott*.

Jag vill här, på grund af den erfarenhet jag har, bedja få an-

märka, att när en åsigt, olika mot den, som i allmänhet hyses af Kammararens ledamöter, här för första gången uttalas, så hör man i allmänhet ej derpå; när den uttalas andra gången, så lyssnar må hända en och annan dertill, men först när den tredje gången uttalas, är det som många eller åtminstone en och annan tänker derpå.

Då denna fråga var före i Kammararen den 19 April 1882, yttrade jag beträffande § 26 mom. c) i Riksdagsordningen följande, som jag ber att få uppläsa: »Enligt § 26 mom. d) i Riksdagsordningen må ej såsom riksdagsman godkännas inom någondera Kammararen den, som är förlustig medborgerligt förtroende eller förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan, och enligt mom. c) må ej den godkännas, som är för vanfrejdande brott under tiltal eller blifvit för sådant brott till ansvar dömd eller under framtiden stäld. Jag har de senare dagarne mycket noga studerat Strafflagen. Något vanfrejdande brott finner man icke i hela Strafflagen och icke heller, såsom naturligt är, i registret öfver densamma. Den som är förvunnen till ett brott dömes till ett visst straff, men såsom en skärpning i straffet medgifver lagen i vissa fall domaren att förklara den skyldige förlustig medborgerligt förtroende, vare sig för alltid eller för viss tid, hvilken är begränsad till mellan fem och tio år. Den som sålunda enligt Strafflagens bud och domarens bästa öfvertygelse blifvit dömd till denna skärpning i straffet, han blir, till följd deraf att han gått miste om medborgerligt förtroende, ansedd såsom vanfrejdad. Det enda ställe i Strafflagen, der detta uttalas, är 2 Kap. 19 § och det är alltså genom den skärpning i straff, som lagen i vissa fall tillåter genom förlust af medborgerligt förtroende, som en sådan vanfrejd uppkommer. Jag skall emelertid strax visa, hvilka härresande brott, som kunnat begås af en person, utan att denne, ehuru straffad för desamma, förlorar rättigheten att intaga en plats i Kammarne. Detta synes mig vara ett af de mest betänkliga förhållandena rörande vilkoren för valbarhet till riksdagsman, och då det kommer till allmänhetens kännedom, skall det helt säkert leda derhän, att statsmakterna nödgas vidtaga sådana förändringar i dessa vilkor, att dylika ohyggligheter omöjliggöras. Jag vill icke genomgå alla de §§ i Strafflagen, hvilka handla om straff utan påföljd af förlust af medborgerligt förtroende eller med andra ord af vanfrejd; men jag skall framlägga en liten förteckning till bevis på, hurudana personer grundlagsenligt kunna inrymmas på Kammarne bänkar, och jag hoppas, att hvar och en skall vara tillräckligt moraliskt kräsmagad för att icke kunna gilla så beskaffade personers inträde i Kammarne. Grundlagen förbjuder alltså icke följande grofva brottslingar att, efter utstända straff, väljas till riksdagsmän: Gudshädare (7 Kap. Strafflagen), majestätsförbrytare (9 Kap.), den som begått fridsbrott af alla slag (11 Kap.), förfalskare (12 Kap.), menedare (13 Kap.), dråpare (14 Kap.), den som beröfvat annan dess frihet (15 Kap.), den som våldtagit qvinna, den som begått alla slags äkten-skapsbrott eller tvegifte (17 Kap.), den som begått alla slag af sedlighetsbrott med undantag af koppleri (18 Kap.), den som stulit gods eller penningar under 15 kronors värde (20 Kap.). Alla dessa grofva brottslingar kunna grundlagsenligt väljas till riksdagsmän, då de utstått sina straff, om valmännen så vilja.»

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

(Forts.)

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

(Forts.)

Jag tror att ingen kan rättvisligen försvara en sådan föreskrift i Riksdagsordningen. Nu säger man: huru skall man då verkställa en förändring i detta fall, så att man må undgå så beskaffade ledamöter i Riksdagens Kamrar? Det är enligt mitt förmenande alldeles icke omöjligt. Så vida man blott vill uppgifva penningsskalan såsom värde-mätare för medborgerligt förtroende, går det mycket lätt att uppställa sådana kvalifikationer, att man åtminstone skall få redligt och ärligt folk, som sitta här i Kamrarne och hvilka jag tror skola sköta riksdagsärendena lika bra som de personer, hvilka nu kunna här inrymmas och hvilka jag nyss angaf. Jag vill här uppdraga, liksom jag gjorde 1882, de kvalifikationer, som jag anser böra fastställas för valrätt till riksdagsman, och dervid icke penningar eller penningars värde äro tagna såsom värde-mätare, till följd hvaraf dessa kvalifikationer qvarstå äfven om penningvärdet skulle ändras. Mitt förslag uppställer följande kvalifikationer för valrätt:

- a) svensk infödd man, som fyllt 21 år;
- b) som erlägger skatt till stat och kommun;
- c) som städse egt medborgerligt förtroende;
- d) som fullgjort allmän värnpligt eller ock derifrån lagligen befriad blifvit;

- e) som råder öfver sig sjelf;
- f) som tillhör kristet religionssamfund.

Valrätt skulle *icke* kunna utöfvas af

- a) den som står under förmynderskap;
- b) den som till borgenärer all sin egendom afträdt och icke, som lag förmär, gitter visa, att han från deras kraf befriad är;
- c) den som för brott eller neslig gerning tilltalad eller genom laga kraftvunnen dom straffad är;
- d) den som förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan;
- e) den som åtnjuter offentligt fattigunderstöd;
- f) den som sinnessvag, blind, döf eller stum är;
- g) den som, tillhörande armén eller flottan, är inkallad till aktiv tjenstgöring.

Jag gjorde mig 1882 mödan att kalkylera, huru antalet så beskaffade valberättigade i hela landet skulle ställa sig mot det nuvarande antalet valberättigade enligt den penningsskala, som nu är uppstald. Denna beräkning, grundad på 1875 års folkmängdsuppgifter, slog så ut, att antalet valberättigade med de af mig angifna kvalifikationerna skulle blifva 660,000 män, i stället för att enligt nuvarande riksdagsordning 270,337 män 1878 voro valberättigade; och då det är ett känt faktum att i allmänhet endast omkring 20 procent af de valberättigade i valen deltaga, skulle, i stället för de 59,000 personer, som då voro närvarande vid valen, enligt mitt förslag 132,000 personer i hela landet göra bruk af sin valrätt. Af personer, som nu i allmänhet äro politiskt oberättigade jemte deras familjer och tjenare, erlades det år 1830 i skatter och afgifter 3,454,000 kronor, medan sedan dess och till 1875 afgifter och skatter för dessa klasser vuxit till 34,345,000 kronor; då räknas dock icke dagsverken o. d.

Mig synes, att det vore en stor rättvisa att så förändra kvalifikationerna för valrätt, att penningar dervid icke spelade någon roll,

men att uppfyllandet af medborgerliga pligter och medborgerlig dygd finge göra sig gällande, det måtte röra den fattige eller icke, den bemedlade eller obemedlade. Jag är öfvertygad, att de riksdagsmän, som så beskaffade valmän skulle utse, skulle fullt ut lika väl fylla sina pligter mot fäderneslandet, som de nuvarande det göra. På grund af hvad jag nu anfört, och då jag icke finner den nu begärda utredningen hvarken nyttig eller nödvändig, nödgas jag afslå propositionen på bifall och yrka afslag å det Tillfälliga Utskottets förslag i detta ämne.

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.
(Forts.)

Herr Hallenborg: Då jag på föredragningslistan fick se det Tillfälliga Utskottets förslag i afseende å förevarande motion, som i Andra Kammaren blifvit framställd och der bifallen samt sedermera till Första Kammaren remitterats, hvilket förslag innefattade en begäran hos Kongl. Maj:t om utredning i afseende på de förhållanden, som skulle kunna läggas till grund för valrätt till Andra Kammaren, så hade jag verkligen icke tänkt mig, att diskussionen i denna fråga skulle taga sådana dimensioner, att det nu åter skulle blifva fråga om det, som nära på sedan fjorton år tillbaka varit föremål för öfverläggningar i denna Kammare, nemligen en utsträckt valrätt till Andra Kammaren. Jag har begärt ordet för att häfda sanningen af de åsikter, som Konstitutions-Utskottet vid flera tillfällen uttalat, att det nemligen vore nödvändigt och nyttigt, om en fullt noggrann utredning med afseende på dessa förhållanden gjordes, på det att, då frågan komme att af Riksdagen afgöras, afgörandet skulle grunda sig på den sakkunskap, hvilken det icke vore möjligt för en motionär eller ett utskott att åstadkomma. Detta har ock motionären vid förra riksdagen insett, då han begärde att Kongl. Maj:t dels skulle vittaga en sådan utredning, dels ock framkomma med förslag till utsträckning af valrätten till Andra Kammaren, och härpå svarade Konstitutions-Utskottet, att det visserligen villigt godkände motionärens åsigt att hvarje beslut om utsträckning af valrätten borde föregås af en fullständig utredning af dithörande förhållanden, men att det icke tillhörde Utskottet att afgifva förslag om afåtande till Kongl. Maj:t af en framställning för vinnande af en sådan utredning. Det förslag, som nu af det Tillfälliga Utskottet i dess motivering framstälts, innebär det att Utskottet, på samma gång det begär en utredning, anser att ett erkännande skall uttalas deraf, att en sådan utsträckning af valrätten är absolut nödvändig. En sådan förklaring kan enligt min tanke icke afgifvas af denna Kammare, som förut städe uttalat, att en dylik utsträckning af valrätten till Andra Kammaren icke kan tagas i öfvervägande, förr än Kammaren ser att den grundval, hvarpå en sådan grundlagsändring skall ske, blifvit fullt klar för alla. Ur denna synpunkt anser jag mig med största nöje kunna deltaga i en skrifvelse med begäran om en utredning, men jag kan icke deltaga i ett uttalande på förhand af nödvändigheten af en utsträckt valrätt, ty Kammaren vet icke, hvart denna utredning skulle kunna leda. Kanske man kommer att inse, att en dylik utsträckning icke är behöfelig, och att många, som anses stå utanför de valberättigade, i sjelfva verket icke äro utestängda af det enkla skäl, att de icke blifvit eller icke velat blifva uppförda till den beskattning, som för valrätten

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

ligger till grund. Sedan existensminimum blifvit höjdt, är jag öfvertygad att en sådan utredning kommer att ådagalägga, att högst få blifva utestängda, derest de fullgöra de skyldigheter, som dem äligga.

(Forts.) Ordföranden i det Tillfälliga Utskottet har frågat, hvarför en sådan utredning borde ske. Jag skall bedja att få svara med Konstitutions-Utskottets ord vid förra riksdagen. Utskottet sade då, bland annat, följande: »Uppenbart är nemligen, att öfvertygelsen om det berättigade och för samhällets lugna utveckling gagnande i en åtgärd, som afser att inrymma politiska rättigheter åt samhällsklasser, hvilka deraf för närvarande icke äro delaktige, måste grunda sig på vissheten eller åtminstone sannolikheten deraf, att dessa samhällsklasser ega de kvalifikationer, förutan hvilka rättighet till deltagande i rådslagen om fosterlandets angelägenheter ej bör ifrågakomma. Men vissheten härom kan endast vinnas genom en undersökning, som klart visar, hvilka de kategorier af befolkningen äro, hvilka man är sinnad medgifva en sådan rättighet.» Och härmed anser jag mig hafva besvarat ordförandens i det Tillfälliga Utskottet fråga, hvarför en sådan utredning bör ske.

Den siste ärade talaren framkom med åtskilliga exempel på oegentligheter i grundlagen, som i min tanke voro ganska egendomliga. Först säger han, att det icke i Riksdagsordningen finnes någon föreskrift om ledamöterna i Riksdagen skola vara män eller kvinnor. (Friherre Klinckowström: Det har jag icke sagt. Jag sade, att föreskrift saknas, om *elektorerna* skola vara män eller kvinnor.) Jag måste då beklaga, att jag uppfattade talaren så, men säkert är att enligt Riksdagsordningen endast män kunna till riksdagsledamöter utses. Slutligen framlade den ärade talaren, jag vill icke säga ett florilegium, men en samling af exempel på grofva brottslingar, som han ansåg kunna grundlagsenligt väljas och taga säte i Riksdagen. Jag vill icke inlåta mig på några juridiska spörsmål, men i fall den ärade talaren endast slår upp § 32 i Riksdagsordningen och studerar denna paragraf, skall han finna, att det ytterst beror på Kamraren att pröfva sina ledamöters behörighet, och jag är alldeles öfvertygad, att om de brottslingar, som talaren uppräknade och hvilka voro sådana, att jag måste beundra talaren, som kunnat sammanskrapa så mycken uselhet, blefve valde till riksdagsmän, så väl Första som Andra Kamraren komme att laga så, att sådana subjekt aldrig komme att intaga sina platser i Kamrarne. Jag beklagar att jag här icke närmare kan inlåta mig på sjelfva saken. Frågan rör här endast formen eller ett erkännande af att en noggrann utredning bör föregå det beslut, som af Kamraren fattas. Talaren ansåg att medborgerlig dygd borde läggas till grund för valrätten; men jag får bekänna, att jag icke vet, huru den medborgerliga dygden skall kunna mätas. Allt måste hvila på ordning och lag, och därför önskar jag att en utredning först skall ega rum. Jag yrkar bifall till Herr von Ehrenheims förslag, eller att en utredning skall ske, men att Första Kamraren icke binder sig genom någon motivering, såsom här af Utskottet föreslagits.

Herr Casparsson: Jag skall icke följa den högpolitiska flygt, som åtskilliga talare gifvit denna fråga, utan endast hålla mig till det Tillfälliga Utskottets föreliggande betänkande. Jag tror, i likhet med flere föregående talare, att en utredning i frågan nog kan vara behöflig, men att på förhand, innan denna utredning skett, göra ett uttalande att den nu gällande begränsningen icke är hållbar, det tror jag vara oförsigtigt, ty det kan ju hända, att den utredning, som kan komma att ske, visar att en vidare utsträckning är ändå mindre hållbar, och jag för min del håller före att så blir förhållandet. Derfor tror jag, att Kammaren icke bör binda sig vid den motivering, som Tillfälliga Utskottet föreslagit.

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

(Forts.)

Man har talat om Skanör och Falsterbo — och hvarför icke äfven Öregrund — och sagt, att dessa samhällen, i fråga om den politiska rösträtten, skulle befinna sig i en bättre ställning än de större städerna. Häri tror jag dock man begår ett misstag. Under min riksdagsmannabana har jag aldrig påträffat någon riksdagsman från Skanör, Falsterbo eller Öregrund; dessa städer få nemligen icke utöfva sjelfständig rösträtt, utan följa i släptåg med de större kommuner, med hvilka de äro sammanslagna.

Beträffande här öfverklagade förhållanden, tror jag icke att det är så farligt. Jag skall taga exempel från Norge, hvars författning är fullt ut lika demokratisk som den svenska. Der har det dock visat sig, att de enligt grundloven röstberättigade 1859 uppgingo i städerna till 5,5 procent af hela folkmängden och på landsbygden till 4,9. 1876 hade de röstberättigade nedgått i städerna till 4,2 och på landet till 4,7 procent. Det hade således visat sig att de representativa formerna voro för trånga. Hos oss har ett motsatt förhållande egt rum. 1872 utgjorde de röstberättigade i städerna 5,3 procent af hela folkmängden och 1878 6,5 procent, medan de röstberättigade på landsbygden 1872 uppgingo till 5,7 procent samt 1878 till 5,9 procent. Det har således visat sig, att valrättsgränsen utvidgat sig utan någon lagstiftningens mellankomst. Vid sådant förhållande tror jag, att en utredning skall visa, att det icke är så illa bestämdt som man från vissa håll vill göra troligt, och med afseende härå tror jag, att Första Kammaren borde uttala sig med större försigtighet, än hvad det Tillfälliga Utskottet föreslagit. Jag finner härtill så mycket större skäl som Andra Kammarens Tillfälliga Utskott efter den utredning, det gjort, slutar med följande:

»Af det nu sagda bör tydligt framgå, att ingen enskild man, han må vara än så intresserad och hängifven för sin sak, kan vara i stånd att utarbета en dylik utredning. Endast regeringen är i tillfälle att från myndigheterna inhämta de härför nödiga uppgifterna samt i och för behörig granskning och bearbetning öfverlemna dem åt dertill lämpliga personer.»

Efter att hafva uttalat detta gör Andra Kammarens Tillfälliga Utskott sin hemställan, som af Andra Kammaren redan antagits. Om sålunda Första Kammarens beslut skulle formuleras på sätt vice Talmannen föreslagit, tror jag att Kamrarna skulle stanna i temligen enahanda beslut, och jag får således yrka bifall till Kammarens Till-

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt. fälliga Utskotts slutliga hemställan med den motivering, som af vice Talmannen föreslagits.

(Forts.)

Friherre Klinckowström: Jag beklagar rätt mycket att jag nödgas med några ord åter upptaga Kammarens tid för att bemöta Konstitutions-Utskottets aktade ordförande, som i afton hvarken tyckes höra riktigt eller läsa riktigt. Att han icke hör riktigt, har jag nyss haft tillfälle att öfvertyga honom om, men jag ber nu äfven få öfvertyga honom om, att han icke har någon riktig uppfattning af § 32 mom. 2 Riksdagsordningen. Han tror nemligen, att Kammarens ledamöter kunna från Kammaren skilja hvilka lagligen invalda ledamöter som helst; men så är verkligen icke förhållandet, ty det står att det endast är i två fall, som det tillkommer Kammaren att pröfva behörigheten till riksdagsmannakallets utöfvande, nemligen dels för dem, hvilkas fullmakter icke blifvit godkända och dels för dem, mot hvilka eljest, till följd af Riksdagsordningen, anmärkning förekommer. Jag har emellertid i mitt anförande visat, att alla dessa grofva brottslingar, som jag då uppräknade, icke efter utståndet straff äro grundlagsenligt förmenade att väljas till riksdagsmän. När de valkorporationer, af hvilka de väljas, handla enligt grundlagen, och de icke till följd af grundlagens bud förlorat sin rätt, samt deras fullmakter äro riktigt affattade, och ingen anmärkning gjorts deremot på sätt i mom. 1 af § 32 omnämnes, så ega icke Kammarens ledamöter rättighet att utvotera så beskaffade ledamöter — detta för framtida hägkomst af Herr Ordföranden i Konstitutions-Utskottet.

Herr Bergström: När Herr vice Talmannen hade slutat sitt anförande, tog jag mig friheten instämma i detsamma. Af detta instämmande följer, att jag icke motsätter mig anhållan om den utredning, hvarom Tillfälliga Utskottet gjort hemställan, men deraf följer också, att jag icke kan gilla de motiv, som Utskottet framhållit. Det förefaller mig nemligen, som om de af Utskottet begagnade uttryck vore i hög grad ovarsamma. Herr vice Talmannen påpekade, att när fråga är om en utredning, man icke bör uttala sig om sjelfva hufvudsaken. Herr Ordföranden i Utskottet åter sade, att man borde ställa sin bevisföring så, att, när man begärde en utredning, man ock visade, att man har något syfte med densamma. Jag föreställer mig, att den fraktion af Riksdagen, som anser, att några ändringar i rösträtten till Andra Kammaren icke böra ifrågakomma, godt kan vara med om att begära en utredning, därför att den tror, att en sådan utredning skall gifva den bättre vapen i händerna, än den nu redan eger, för att bekämpa en sådan förändring. De som anse, att en förändring bör åstadkommas, kunna också önska en sådan utredning. Öfver hufvud taget tror jag, att man här måste se på hvad som bäst främjar fäderneslandets lycka och välfärd genom att åstadkomma så stor grad af borgerlig frihet, som låter förena sig med borgerlig ordning. Den som läst historien vet, att en otyglad demokrati aldrig främjat ett lands lycka, utan att samhället derpå endast gått under. Den ärade Ordföranden i Utskottet hade också ett ovarsamt uttryck, när han menade, att denna Kammare var emot en förändring, därför att en sådan

strede mot Kammarens intresse. Jag tror, att denna Kammare minst beröres af en förändring i ifrågavarande hänseende och att, om Kammaren är emot den, det icke är derföre, att den förmenar sig derigenom bättre tillgodose sina egna intressen, utan derför att Kammaren anser, att samhällets lycka och välgång bäst främjas genom att bibehålla den ståndpunkt, som lagstiftningen redan intagit och som finnes bevarad i grundlagen. Herr Casparsson har redan påpekat, att det icke finnes någon skillnad mellan rösträtten i Skanör och Falsterbo och andra ställen.

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

(Forts.)

Hvad Friherre Klinckowström anförde och bad Konstitutions-Utskottets ordförande lägga på minnet, eller att man kan i Riksdagen invälja många personer, som äro dömda för vanfrejdande brott, kan jag icke neka till, att jag tror, att Friherre Klinckowström har mycket orätt i detta hänseende och Konstitutions-Utskottets ordförande är den, som har sanningen och rätten på sin sida. Riksdagsordningens 26 § bestämmer, att såsom riksdagsman får icke godkännas: »den som för vanfrejdande brott är under tilltal, eller blifvit för sådant brott till ansvar dömd eller under framtiden stäld» samt »den som är förlustigt medborgerligt förtroende eller förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan». Deraf följer ju tydligt, att det finnes vanfrejdande brott, för hvilka en person kan vara dömd, utan påföljd af medborgerligt förtroendes förlust. Nu kan det icke antagas, att om flertalet i en valkorporation skulle vara så glömskt af hvad lagen bjuder, att det till representant utser en person, som dömts för vanfrejdande brott, det icke skulle finnas en eller annan, som drager ett sådant val under Konungens Befallningshafvandes pröfning, och då kan icke Konungens Befallningshafvande annat än underkänna valet. Och skulle också detta oförmodade inträffa, har sannerligen hvardera Kammaren rättighet att underkänna en sådan representant; ty det står tydligt i Riksdagsordningen, att Kammaren kan underkänna den representant, mot hvilken »till följd af denna grundlag anmärkning förekommer». Kan man möta en representant i Kammaren med utslag i hand, visande, att han är dömd för vanfrejdande brott, kan jag icke tveka om, att Kammaren skulle underkänna en sådan persons val.

Jag yrkar bifall till Herr vice Talmannens hemställan.

Friherre Klinckowström: Jag beklagar mycket, att en så eminent jurist, som Herr Bergström anser sig vara, kan uppduka sådana historier som den senaste. Jag skulle vara synnerligen tacksam, om Herr Landshöfdingen kunde söka reda på i Strafflagen något, som kallas för *vanfrejdande brott*. Saken är den, att vid vissa brott domaren har rättighet att för längre eller kortare tid förklara en person förlustigt medborgerligt förtroende. Det är en skärpning, som domaren har rätt att ålägga, men det är lika grofva brott man kan begå, mine herrar, utan att domaren har rätt att döma till medborgerligt förtroendes förlust, och i fall brottet är sådant, kan den brottslige syndaren vara fullt kvalificerad att vara medlem af Kammaren — det skall jag hafva äran säga Herr Bergström, och oaktadt hans juridiska bildning är det jag, som har rätt denna gång, och jag är tacksam för, att jag fått gifva honom orätt. Nej, min bäste Herr Bergström, det der har jag läst om.

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

(Forts.)

Herr Bergström: Jag hörde och Kammaren hörde, att Friherre Klinckowström förklarade sig hafva läst »*detta*», men huru han har läst det, lemnar jag åt Kammaren att bedöma. Mitt påstående var, att grundlagen skiljer mellan två disqualifikationer: den ena att en person är för vanfrejdande brott under tilltal eller blifvit för sådant brott till ansvar dömd eller under framtiden stäld; och den andra, att han blifvit dömd förlustig medborgerligt förtroende. Som nu jag icke kan förstå, att Strafflagen kan upphäffa grundlagen, och denna Riksdagsordning tydligen skiljer emellan dessa två disqualifikationer, följer deraf, att man kan begå ett vanfrejdande brott utan att blifva dömd förlustig medborgerligt förtroende. Detta är, tyckes det mig, så tydligt och klart, att jag icke kan förstå, huru man derutinnan kan miss-taga sig, men jag skall icke vidare inlåta mig på ämnet, då Friherre Klinckowström icke synes vilja gifva efter.

Friherre Klinckowström: Det hade varit klokt af Herr Bergström att icke uppräda å nyo, men då han det gjort, måste jag å nyo slå honom, jag kan inte hjälpa det.

Det är icke så, som han säger, att en person *antingen* kan vara dömd medborgerligt förtroende förlustig *eller också* dömd för vanfrejdande brott. Just när en person såsom skärpning blir dömd förlustig medborgerligt förtroende, blir enligt 2 kap. 19 § Strafflagen hans brott derigenom ansedt såsom *vanfrejdande*. Något vanfrejdande brott finnes för öfrigt icke i hela Strafflagen, och det trotsar jag sjelfva Herr Bergström att kunna uppvisa. Det är endast skärpningen, som gifver vanfrejd, men ingenting annat. Om en person dömes förlustig medborgerligt förtroende, medföljer vanfrejd, enligt 2 kap. 19 § Strafflagen, och der kan Herr Bergström återfinna stadgandet i denna sak.

Herr Mankell: Blott några få ord.

Jag kan för min del icke fatta den stora vikt, man lagt vid det ställe i motiveringen, som man vill utesluta, och jag kan följaktligen icke förstå den öfverdrifvet stora försigtighet, ja nästan räddhåga, man lagt i dagen genom att icke vilja låta dessa ord stå kvar. Om här vore fråga om att skriva till Kongl. Maj:t och begära, icke endast en utredning, utan äfven, såsom vid föregående riksdag, ett förslag i ämnet till nästkommande eller någon annan riksdag, då skulle jag kunna begripa, hvarför man är så noga om ordalagen; men då nu endast är fråga om att anhålla om en utredning helt enkelt, så binder ju denna Första Kammare icke, och kan icke på något sätt binda en kommande Första Kammare, genom att låta dessa ord stå kvar, lika litet som den genom att taga bort dem kan hindra en kommande Första Kammare i framtiden att gå in på en reform, i syfte af valrättens utsträckande.

Huru litet denna Första Kammare behöfver bry sig om, hvad en föregående Första Kammare beslutat, derpå hafva vi ett färskt bevis i frågan om anläggande af boktryckerier på landsbygden. För några år sedan beslöt både Första och Andra Kammaren att sådana skulle få anläggas. På grund häraf framlade Kongl. Maj:t förslag; men när detsamma förekom vid den första riksdagen i den nya treårsperioden,

fattade denna Kammare ett alldeles motsatt beslut. Derigenom tror jag det vara faktiskt visadt, att ett beslut i den ena eller andra riktningen icke kan binda en följande Kammare.

För min del anser jag dessutom frågan så obetydlig, att jag knappast vill bryta en lans för ordalagens bibehållande; men när det Tillfälliga Utskottet ansett sig kunna föreslå dem, utan att en enda reservation blifvit afgifven, finner jag intet skäl, hvarför de icke skulle få qvarstå. Jag yrkar derföre bifall till Utskottets förslag med bibehållande af motiveringen.

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.
(Forts.)

Rop hördes nu på proposition.

Herr Wennerberg: Jag kan med lugn förbigå det lilla intermezzo, som varit mellan Friherre Klinckowström och Herr Bergström och som var nära att föra denna viktiga sak in på sådana juridiska småsaker, som verkligen äro allt för obetydliga att få afvända Kammarrens uppmärksamhet från det egentliga ärendet.

Det skulle vara mig kärt, om jag nu hade de ärade motståndarnes justerade utlåtanden i min hand, emedan jag funnit, att ingen enda punkt, af hvad de anfört, varit af beskaffenhet att icke kunna med lätthet besvaras. Då jag nu försöker att bemöta, hvad de sagt, beklagar jag, om, med mitt svaga minne, jag skulle råka att gå förbi något viktigare inkast från deras sida.

Jag vänder mig då först mot den siste talaren, Herr Bergström. Han bad oss akta oss för en »tygellös demokrati». Detta hör onekligen till de stora orden. Får man lägga ordet tygellös framför, såsom epitet till hvilket regeringssätt som helst, hemställer jag, om det icke redan fått sin dom. Tygellös demokrati, tygellös aristokrati, tygellös monarki — allt detta är lika fördömligt, helt enkelt! Men hvarför sattes detta ord framför? Och med hvad berättigande sattes det just vid *detta* tillfälle såsom epitet? Låtom oss nöja oss endast med ordet demokrati, och jag vågar då åtaga mig att ur de flesta länders historia visa, att dessa skakats eller bragts på fall flera gånger genom aristokrati än genom demokrati; och, särskildt hvad vårt land vidkommer, att det icke varit genom demokratiska stämplingar det bragts undergång nära, men väl genom aristokratiska. Jag tror ock, att min högt ärade vän begått en stor oförsigtighet, då han nämde skälet, på grund hvaraf Första Kammaren denna gång vore villig ingå på en utredning. Han sade nemligen, att anledningen vore, att Första Kammaren derigenom skulle kunna få ännu bättre yopen i händerna att sedermera verka till utvidgning af rösträtten. Är detta ett skäl eller — är detta verkligen ett skäl som kan omtalas? Nej, visserligen icke! Har man inga andra skäl för medverkan till en utrednings erhållande, då är Utskottets fullt lika godt, som ur motsatt intresse på skäl, som *kunna* anföras, begär att få en utredning. Sedan vill jag icke nu tvista om, hvilketdera af dessa två skäl är det klokare, men Utskottets är må hända bättre.

Min motståndare på uplandsbänken har måhända icke läst Andra Kammarrens utskottsbetänkande i denna fråga. Det vill synas så af hvad han yttrade. Jag ber derföre att derur få uppläsa följande:

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt. (Forts.)

»Slår man upp Statistiska Centralbyråns redogörelse för riksdagsmannavalen år 1881, så skall man finna, att antalet valmän inom landsbygdens valkretsar till Andra Kammaren vexla mellan 2,5 och 9,7 procent. Öfver 9 procent valmän funnos, i förhållande till hela folkmängden räknadt, inom åtta kretsar, alla med ett enda undantag belägna inom rikets aflägsnaste och fattigaste skogsbygder. Under 3 procent valmän finnas åter inom tre kretsar, två belägna på hvar sin sida om Kolmordens och den tredje inom Vermlands bruksbygd. Inom städerna åter finnes lägsta antalet valmän i Eskilstuna (4,7 procent) och Norrköping (4,9 procent), det högsta i Öregrund (13 procent) samt Skanör och Falsterbo 11,9 procent. Ordnas städerna efter folkmängd, så finnes antalet valmän i förhållande till folkmängden utgöra:

i städer med öfver 10,000 invånare	6,3 procent
» » » 6,000—10,000	» 6,5 »
» » » 3,000— 6,000	» 7,0 »
» » » 2,000— 3,000	» 7,5 »
» » » 1,000— 2,000	» 8,0 »
» » » mindre än 1,000	» 9,3 »

Således en jemn och oafbruten stegring af antalet valmän i samma män folkmängden minskas.»

Men hvilket skäl härtill? Det finnes intet skäl!

Således borde det vara temligen klart för Kammaren och är icke heller af någon förnekadt, att denna utredning är *väl behöflig*. Och lika befogadt är äfven detta, som anses så förskräckligt, nemligen att Utskottet sagt, att utredningen också är af *rättvisa påkallad*.

Nu ber jag vidare att få vända mig mot en tredje motståndare, ordföranden i Konstitutions-Utskottet. Jag har dervid intet annat att säga än att, om jag får taga *hans* anförande såsom inledning till detta *mitt* senare anförande, jag är nöjd. Han har för öfrigt sagt, att nu, likasom många gånger förut, denna sak varit före. Men här är icke sjelfva saken före, utan här är blott fråga om en utredning, och är det då för mycket eller orimligt vid begäran om en sådan utredning att Utskottet vågar säga skälet, hvarför det tillstyrker en dylik begäran? Huru skulle väl Utskottet anses hafva behandlat den Kammare, som tillsatt detsamma, i fall det endast sagt: vi tillstyrka Första Kammaren att instämma i Andra Kammarens beslut — utan vidare? Ett skäl är nu gifvet för tillstyrkandet, och det skälet innehåller dels att en utredning är »väl behöflig» — och det har icke någon nekat — och dels att utredningen är af »rättvisa påkallad». Då säger man mot detta senare: »nej, här uttryckes ett syfte!» Men hvad betyder det då, när en ärad motståndare säger: låt gå, så få *vi* flere vapen i händerna? Är icke det också att uttala ett syfte?

Att det är af rättvisa påkalladt, att denna utredning göres, kan ingen bestrida med fullgiltiga skäl, som besinnar, att det finnes tusentals aktningvärda småkapitalister, hedervärda handverkare och industriidkare både i städerna och på landsbygden, som för närvarande se sig utan målsmän vid riksdagen. Eller hvem talar egentligen i deras intresse? Sannerligen får jag säga, att jag icke har hört någon göra det!

När det nu begäres en utredning, vill väl icke Första Kammaren neka den, enär en sådan icke skäligen kan af någon anses förkastlig; men man vill, synes det, göra det omotiveradt, hvarigenom hela effekten af denna begäran skulle på förhand kunna annulleras. Detta har icke Utskottet velat, och jag känner mig särdeles belåten, att den åsigt, som jag i denna fråga haft sedan mer än ett tiotal af år tillbaka, utan motstånd accepterats inom Utskottet och af detsamma delats. Kärt skulle det vara, om Kammaren utan något särskildt åtgörande ville lemna sitt bifall till Utskottets hemställan, hvilket jag för min del skulle anse vara politiskt klokt. Men skulle Kammaren icke vilja det, hvilket jag i så fall beklagar, är det för mig åtminstone lugnande att veta, att jag ingalunda står ensam i min nu kanske något oförbehållsamt och hårdt uttalade åsigt.

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

(Forts.)

Herr Törneblad: Den siste talaren sade bland annat i sitt sista anförande, att det icke är sjelfva saken, som är före. Jag tager med nöje fasta på det erkännandet. Det är icke sjelfva saken, som är före, utan det är det Tillfälliga Utskottet, som har sökt bringa saken före. Det är en hjälp att tillbakavisa detta försök, som jag i hans sista anförande fått.

Det har blifvit frågadt, hvarför denna utredning skall ske. Svar: därför att när en omtvistad fråga länge stått på dagordningen och varit föremål för olika meningar, så är det nyttigt att gå till bottnen på den och se efter, huru den tager sig ut i det praktiska lifvet och icke blott hålla sig till de abstrakta teorierna och de stora fraserna. Man bör gå frågan rätt på lifvet och undersöka, huru begränsningen af valrätten ställer sig för de olika samhällsgrupperna, och först sedan kan man på allvar taga i tu med frågans lösning vare sig i den ena eller andra riktningen, emedan man då står på säker botten, hvilket ej förr är fallet. Men så fort man vill företaga en utredning i ett visst syfte, kan det så lätt hända, att utredningen tager färg af syftet i stället för att det skall vara tvärt om.

Det har talats om orättvisor, som förefinnas i den nuvarande begränsningen af rösträtten. Det är gifvet, att i hvarje begränsning af den politiska rösträtten måste det finnas orättvisor, därför att vi äro människor och lefva under ofullkomliga förhållanden och icke kunna stifta ideallagar. Icke ens om vi skulle gå så långt, som den ärade talaren ville, och taga bort strecket och gifva hvarje medborgare, som betalar sina utskylder, samma politiska rösträtt, icke ens då är det säkert, att man kommer till begreppet »den politiskt tänkande delen af nationen», utan man skulle möjligen då i praktiken komma till det epitet, som en ärad talare beskyldes att hafva kastat före demokratien, nemligen »tygellös». Jag säger icke, att så *skall* ske, men man skulle möjligen *kunna* komma derhän, ty denna lagstiftning blir alltid svår att utöfva, och hvilket beslut man än må fatta, kan det nog uppvisas, att en eller annan olägenhet förefinnes: den eller den har icke den rösträtt, han borde hafva, om allt vore rättvist. Då gäller att se efter, huru många som träffas af en viss begränsning af rösträtten, huru den i öfrigt verkar, huru en ändring i denna begränsning eller dess fullständiga borttagande skulle verka på Kamrarnes sammansättning och dylikt. Allt detta skall utredningen åstadkomma.

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

(Forts.)

Men i och med detsamma man till begäran om utredningen lägger en särskild motivering, har man i viss mån uttalat sig för ett bestämdt syfte.

Jag kan icke finna, att effekten af utredningen skulle blifva på något sätt annullerad genom det förslag Herr vice Talmannen framställt, ty effekten är det, som framgår af utredningen. Jag instämmer derföre i Herr vice Talmannens yrkande.

Herr Adelsköld: Då jag varit ledamot af det tillfälliga Utskott, som haft att behandla denna fråga, men icke haft tillfälle att bevista Utskottets sammanträden eller deltaga i dess beslut, så ber jag endast få tillkännagifva, att jag till alla delar instämmer i Utskottets ordförandes yttrande.

Herr Wennerberg: Det är så lätt, i synnerhet då man känner sig en smula ifrig vid en frågas afgörande, att glömma bort något. Så har jag förbigått och glömt besvara ett högst viktigt inkast mot Utskottets motivering. Det sades nemligen, att man kunde låta sig nöja med hvad Andra Kammaren sagt. Då man här icke vill nöja sig med sjelfva klämman i Utskottets förslag, hvilken är densamma som i Andra Kammarens beslut, så ber jag herrarne läsa andra och tredje sidorna i Andra Kammarens Utskotts utlåtande. Der framställas såväl de nuvarande missförhållandena med afseende på den politiska rösträtten, som ock syftet med den ifrågasatta utredningen.

Hvad den siste ärade talaren beträffar, får jag säga, att mig syntes det han i sak intet annat hade att anföra än hvad jag redan förut besvarat.

Herr vice Talmannen: Då åtskilliga af Kammarens ledamöter torde hafva kommit upp, sedan jag yttrade mig, så nödgas jag besvara Kammaren med att ytterligare säga några ord, och det så mycket mera, som min värderade vän, det Tillfälliga Utskottets ordförande, framställt mitt förslag på ett sätt, som icke öfverensstämmer med detsamma. Han har nemligen i sitt sista yttrande sagt, att man här icke ville nöja sig med klämman, men jag har just förordat bifall till klämman, ty med klämman kan man väl icke mena något annat än Andra Kammarens beslut. Han har vidare sagt, att jag och de med mig lika tänkande vilja kasta in några ord, hvarigenom hela effekten af beslutet skulle annulleras. Vi vilja icke kasta in ett enda ord utan vi vilja kasta ut åtskilliga ord, hvilka, om de få kvarstå, skulle förvandla vår begäran om en utredning till ett uttalande i sjelfva saken, som icke föreligger. Jag begär ingenting annat än, att då man begär en utredning, man må inskränka sig till att blott begära en sådan, att man må hålla motiveringen hvad jag vill kalla neutral, d. v. s. att den icke skall innebära något uttalande i saken. Men då Utskottets motivering här talar om »den alltmera insedda ohållbarheten», så om man instämmer deri, säger man ju; att man inser ohållbarheten i den nuvarande begränsningen af rösträtten, och det måtte väl vara ett skarpt uttalande. Och då man äfven säger, att utredningens »syfte är af rättvisa påkalladt», så säger man, att der är en rättvisa att skipa

och att de nuvarande förhållandena äro orättvisa. Det är ju också ett ytterst skarpt uttalande.

Då jag anhöll om uteslutandet af hänvisningen till Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande, åberopade jag icke annat än min och sannolikt äfven Kammarens ledamöters obekantskap med detta utlåtande. Nu har jag fått detta bestyrkt af den siste ärade talaren, då han sade, att i detta utlåtande uttalades tydligen de nuvarande missförhållandena. Följaktligen om jag åberopar detta Utskotts betänkande och tager det till godo såsom Kammarens uttalande, så har jag också erkänt att dessa missförhållanden finnas. Jag undanber mig att göra det och hoppas, att Kammarerna måtte göra detsamma.

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.
(Forts.)

Herr Wennerberg:

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande blifvit framställda följande yrkanden:

1:o) att utlåtandet skulle godkännas;

2:o) af Herr *vice Talmannen*, att Utskottets hemställan skulle godkännas, men med ogillande af följande del af Utskottets motivering: »Då såväl dessa nu anförda förhandlingar rörande valrätten till Andra Kammarerna, som ock — och i ännu högre grad — den allt mer insedda ohållbarheten i nu gällande begränsning af samma valrätt synas gifva vid handen, att en statistisk utredning af det slag, som här är i fråga, ej allenast vore 'väl behöflig', utan äfven dess syfte af rättvisa påkalladt, och —» samt med uteslutande af hänvisningen till den behandling, Andra Kammarens Tillfälliga Utskott egnat den i ämnet väckta motionen; och

3:o) att Utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermånga gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till det, som af Herr *vice Talmannen* framstälts, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i enlighet hvaraf och sedan såsom kontraposition dervid antagits godkännande af ifrågavarande utlåtande, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner Första Kammarens Tillfälliga Utskotts i utlåtandet N:o 12 gjorda hemställan, men med ogillande af den del af Utskottets motivering, emot hvilken anmärkning blifvit af Herr *vice Talmannen* framställd, och med uteslutande af hänvisningen till den behandling, Andra Kammarens Tillfälliga Utskott egnat den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande utlåtande.

Statistisk utredning med hänsyn till en utvidgad politisk rösträtt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 27.

(Forts.)

Föredrogs å nyo och bifölls Konstitutions-Utskottets den 26 och 28 sistlidne April bordlagda utlåtande N:o 10, i anledning af väckt motion om ändring af 13 § 3 mom. Riksdagsordningen.

Ifrågasatt ändring af §§ 1, 6 och 13. Riksdagsordningen.

Föredrogs å nyo Konstitutions-Utskottets den 26 och 28 i nästlidne månad bordlagda utlåtande N:o 11, i anledning af väckt motion om ändring i §§ 1, 6 och 13 Riksdagsordningen.

Herr Wallenberg: Såsom Kammaren behagade finna, förekommer i denna Utskottets afstyrkande motivering på flera ställen »blott för det närvarande och den närmaste framtiden» och mera dylikt. Der har sålunda Utskottet endast sökt undanskjuta sjelfva hufvudfrågan, utan att gifva annat skäl än detta — undanskjutande! Utskottet har upptagit såsom sin mening den uttalade åsigten, att när det blir nödvändigt att vidtaga denna förändring, som således synbarligen kommit Utskottet inom synhåll, borde det ske på det sätt, att ändring göres i valkretsarnes storlek, så att hvarje riksdagsman får representera ett större antal valmän. Men om man bestämmer *antalet* riksdagsmän till en *fix* siffra, så är det klart, att om man gör en der-efter lämpad ny fördelning af valkretsarne hvar tionde år, det skulle komma att inträffa, att valkretsarnes folkmängd vid hvarje fördelning ökas, så vida folkmängden under de tio åren på det hela stigit. Följaktligen vinner man, genom att gilla min motion, hvad Utskottet anser önskvärdt; men man vinner ännu något mera, och detta något ganska väsentligt, nemligen att man slipper gång efter annan förändra grunderna för valen, så vida icke antalet riksdagsmän skall stiga oupphörligt. Det är i *detta* hänseende, som mitt förslag är af så framstående vikt; och förr eller senare måste det antagas af statsmakterna, ty denna förfärande tillväxt i riksdagsmännens antal är utan all rim och reson. Det ökar visst icke de intelligenta krafterna inom riksförsamlingen och bidrager icke till att göra riksförsamlingen till hvad den bör vara, till den öfverlägsna, högtaktade korporation, om hvilken med rätta kunde sägas: detta är en sannskyldig representant för hela nationen!

Det är tvifvelaktigt om den redan skedd tillökningen af tio procent på den jemförelsevis korta tiden af aderton år eller sedan representationsförändringen vidtogs, motsvarats af en tillökning i intelligens. Men säkert är, att de beslut, som nu för tiden fattas af Riksdagen, icke på något vis öfverträffa dem, som fattades under första treårsperioden, och då är det en ganska oroande anblick att se *antalet* beslutande växa, i synnerhet som man icke på något sätt kan förutse, huru svårigheterna för ordnandet af denna fråga komma att växa, om man undanskjuter den till en oviss framtid, då dess lösning blir ett så

trängande behof, att man ej kan med vederbörligt lugn behandla den viktiga reformfrågan.

Jag beklagar, att Konstitutions-Utskottet har egnat denna viktiga fråga så liten uppmärksamhet, men jag vet mycket väl, att en så stor fråga, som denna i sig själf är för konsolideringen af representationens ansende och styrka, icke kan gå igenom genast; att den blir antagen är säkert. Jag ämnar icke göra någon framställning om återremiss, utan underkastar mig »för närvarande» det slut, hvartill Utskottet kommit, men Herr Talmannen kan väl inse, att jag ej stillatigande kunnat nöja mig med så klen motivering, som Utskottet anfört för dess afstyrkande.

*Ifrågasatt
ändring af
§§ 1, 6 och 13
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Herr Hallenborg: Jag får verkligen säga, att jag hade missräknat mig mycket, när jag fick höra den siste talarens anförande, ty jag hade trott, att han skulle vara mycket belåten med Konstitutions-Utskottets sätt att behandla frågan. Jag erinrade mig nemligen, att han vid remissen af motionen yttrade sitt behag öfver Friherre De Geers anförande, och Utskottet uttalar nu detsamma som Friherre De Geer då, nemligen att den tidpunkten är inne, bör man göra någon förändring i valkretsarne, och göra dem så mycket större, att antalet af ledamöter i Kammaren blefve något förminskadt.

Nu säger han, att det är ledsamt, att Konstitutions-Utskottet ej egnat tillräcklig tid åt denna viktiga motion; men jag ber honom då tänka efter, huru vida Utskottet haft så mycken tid att egna åt den. När man kommer tre månader efter riksdagens början och kastar på Utskottet tre motioner, så är det bra stora fordringar han ställer på Utskottet, att det skall göra nödiga utredningar och deraf möjliggen föranledda ändringar i motionärens förslag. Jag föreställer mig, att med den stora förmåga motionären har och de krafter, han förfogar öfver, skulle han kunnat framställa ett sådant förslag, att Utskottet endast behöft säga ja eller nej. Sedermera hafva ytterligare kommit till Utskottet tre motioner och en Kongl. proposition. Utskottet kan icke arbeta i det oändliga. Enda fördelen af Herr Wallenbergs motioner har varit, att man blifvit betänkt på att framställa förslag om begränsning af motionstiden äfven i sådana ämnen, som tillhöra Konstitutions-Utskottet, så att Utskottet i god tid kunde veta, hvilka frågor det hade att behandla. Motionären påstår, att Utskottet yttrat sig endast i sväfvande satser. Derpå svarar jag, att det tvärt om yttrat sig i ganska bestämda satser; så säger Utskottet, att efter dess förmenande är antalet riksdagsmän icke för stort. Detta är ju ganska kategoriskt. Det tyckte för öfrigt icke heller Friherre De Geer i det anförande, med hvilket Herr Wallenberg förklarade sig belåten. Jag tror äfven, att om Utskottet hade föreslagit, att 19 ledamöter skulle utstrykas ur Första Kammaren och 26 ledamöter ur Andra Kammaren, så skulle denna framställning icke helsats med belåtenhet. Skulle denna utstrykning ske genom prickning, så kunde ingen veta, hvem som skulle få stanna kvar. När tiden är inne för en förändring, bör Riksdagen tänka på denna sak, men det bör då gå på en annan väg, nemligen genom valkretsarnes utvidgning. Detta tycker jag, att Utskottet ganska

Ifrågasatt otvifvelaktigt tillkännagifvit, då det säger att den tid kan komma, då
ändring af representanternas antal blir för stort.
 §§ 1, 6 och 13
Riksdagsord- Jag anhåller, att Kammaren måtte bifalla Utskottets hemställan.
ningen.

(Forts.)

Herr Wallenberg: Då den ärade ordföranden i Konstitutions-Utskottet behagade tala om »utstrykande af representanter», vid sitt försvar för Utskottets betänkande, hade han sig väl bekant, att redan nu, när folkmängden nedgått i något län, representanten icke desto mindre suttit qvar under sin valperiod, oberoende af en så beskaffad förändring, och så kommer det att gå till äfven sedan min motion blifvit antagen. Ty här är icke ifrågasatt någon våldsamt »utstrykning», så vida man icke uppskjuter frågan, till dess sådan åtgärd måste vidtagas, när representanternas *antal* kommer att uppgå till 6 å 800 personer. Då blir det en reform, som kommer att se ut på annat sätt än den reform, jag föreslagit att genomföras med varsam hand. Den ärade talaren har beklagat Konstitutions-Utskottet! Ja, jag beklagar också af hela mitt hjerta Konstitutions-Utskottet, som dignar under arbete! Det skriver betänkanden, som tillsammans utgöra *två* tryckark, under en fyra månaders riksdag. De flesta af dessa betänkanden äro — afstyrkande, så icke tyckes det vara mycket besvär dermed; och motiven sedan till dessa afstyrkanden pläga också vara ungefär enahanda: antingen befinnas de väckta förslagen obefogade, eller ock säger Konstitutions-Utskottet, att, ehuru de kunna anses befogade, de dock icke »för närvarande» kunna tillstyrkas! »I dag för pengar, i morgon för intet», det är den gamla visan.

Hvad nu beträffar, att jag var belåten med friherre De Geers yttrande, så får jag säga, att, ehuru jag icke läst det i tryck, det vid uttalandet gjorde det intryck på mig, att Friherre De Geer behagade säga, att här påpekades något i Riksdagsordningen, som måste ju för dess hellre ändras. Det var *det*, som väckte min belåtenhet, att Friherre De Geer menade, att riksdagsmännens *antal* ingalunda kunde under all framtid på detta sätt ökas med tio procent för hvart adertonde år. Det hade han aldrig tänkt sig och därför utkastade han såsom alternativ en utväg att *minska* representantalet, och den gick Utskottet så mycket hellre in på, som detta alternativ innebär att kasta frågan på framtiden och slippa vidtaga en reform i rättan tid. Det var emedan vår främste representant medgaf att ändring var oundviklig, som jag glädde mig åt hans yttrande; det kan ju hända, att min fattningsgäfvä varit klen, men jag glädde mig åt, att höra dylika uttalanden från en person, som i denna reformfråga haft en så betydlig andel. Ty när han fann den af mig föreslagna förändring *oundviklig*, om icke för i dag så åtminstone i en ej aflägsen framtid, så är jag säker, att denna fråga *icke* kan falla, och öfvertygad, att den, som vill noga betrakta ställningen och medverka till representationens anseende, skall gå in på mitt förslag och inse, att *det bestämda antalet* representanter är den enda ändamålsenliga reformen till betryggande af Riksdagens anseende och inflytande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och Utskottets förevarande hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo Konstitutions-Utskottets den 26 och 28 sistlidne Förelagen ändring af 72 § April bordlagda utlåtande N:o 12, i anledning af väckt motion om ändring af 72 § Regeringsformen. Regeringsformen.

Herr Wallenberg: Det är ofantligt beqvämt att motivera sitt afstyrkande på det sätt, som Konstitutions-Utskottet här har gjort. Utskottet endast omförmäler den bankkomité, som den 18 November 1881 blef tillsatt för att utarbete »förslag till förändrad organisation af bankanstalterna i riket», och på denna grund vill Konstitutions-Utskottet icke en förändring, som afser att betrygga eganderätten, och som är synnerligen pakallad, ifall bankkomiténs betänkande skall vinna något slags tillämpning. Det ligger utom rimlighetens gräns att inrätta en centralbank, herskande öfver hela landets näringslif, utan att derjemte tillförsäkra en hvar, som eger en förfallen fordran, rättighet att för sådan sin fordran erhålla betalning uti *lagligen i riket gällande guldmynt*. Vill man icke det, men icke desto mindre monopolisera bank-sedelutgifningsrätten åt Riksbanken, då angripes *eganderätten* i sina rötter. Det går an att hafva denna bestämmelse kvar i grundlagen, så länge vi hafva många enskilda banker, stående under den civila lagstiftningens korrektiv. Men ingen lagstiftning kan betrygga allmänna rörelsen mot möjligheten att Riksdagen befriar sin bank från skyldigheten att invexla banksedlarne med guldmynt enligt sedlarnes lydelse. Så länge flere sedelutgifvande banker finnas med enahanda åligganden i afseende på sedelinvexlingen, kan icke *en* af dem våga att upphöra med sin banksedelinvexling. Men finnes blott *en* enda sedelutgifvande bank, då kan invexlingen inställas och sedlarne i alla fall omlöpa, ty folket kan ej umbära bytesmedel, huru deprecieradt detta mände blifva. Prisen stiga och eganderätten förnärmis, men riksbanksedlar öfversvämma landet så mycket säkrare, som ingen behöfver bekymra sig om banksedlarnes invexling. Det är därför jag har tillåtit mig fästa uppmärksamheten på den viktiga frågan, att ur grundlagen borttaga bestämmelsen om riksbanksedlarnes tvångskurs. Det är besynnerligt att Utskottet nu motsätter sig en sådan förändring, men det ligger kanske i tidens anda. Det fins tre Konstitutions-Utskotts-betänkanden, efter den nya Riksdagsordningen, som hafva *tillstyrkt* just denna förändring; därför hade jag väntat att detta års Konstitutions-Utskott skulle sålunda afstyrka min motion: »emedan Konstitutions-Utskottet vid flera föregående riksdagar *tillstyrkt* denna förändring i 72 § Regeringsformen, så *afstyrker* Konstitutions-Utskottet *nu* densamma». Det är alldeles tydligt och klart, att, om man vill gå till *enbankssystemet*, man först måste taga bort denna olycksdigra bestämmelse, samt stifta en lag för bankaktiebolag och kreditaktiebolag. Vi *måste* hafva *ett ordnad banksystem*. Det går icke an att på detta sätt undanskjuta den ena frågan efter den andra och låta allt bero på en lyckträff, hvilket möjligen kan lyckas, men äfven på ett förfärligt sätt misslyckas. Det är därför förunderligt, att Konstitutions-Utskottet, som skall vara vårt förmämsta Utskott, icke på något det aflägsnaste sätt vill medverka till ordnande och betryggande af eganderätten i landet. Jag måste fästa Herr Talmannens uppmärksamhet på, att här utgifvas räntebärande obligationer i millional lydande å *svenskt guldmynt*.

Föreslagen ändring af 72 § Regeringsformen.
(Forts.)

Detta är mycket missledande, ty så länge 72 § Regeringsformen kvarstår oförändrad, äro alla dessa obligationer betalbara — i riksbanks-sedlar!! Jag skall icke besvära herrarne med någon vidare motivering för min reform; jag har endast velat anföra detta för att visa, huru reformvänligt vårt ärade Konstitutions-Utskott för närvarande är.

Herr Hallenberg: Jag hade verkligen icke väntat, att en person med Herr Wallenbergs insigter skulle vilja, att Riksdagen i en fråga, sådan som denna, skulle ingå på partiella reformer af vårt bankväsen. Jag, för min del, kan icke inse det vara lämpligt, att Riksdagen i vissa delar nu fattade beslut, som möjligen kunde hindra eller stå i strid med det beslut, som Riksdagen sedan skulle kunna fatta, då bankfrågan i sin helhet framdeles skall komma under ompröfning. Af samma säl har också Lag-Utskottet afstyrkt några af Herr Wallenbergs motioner. Jag tror äfven det vara nödvändigt, att Riksdagen får pröfva denna stora fråga i sin helhet, för att kunna fatta goda och nyttiga beslut, sedan det Utskott, som skall yttra sig öfver det i ämnet väckta förslaget, haft tillfälle att göra den framställning, som kan vara af behovet påkallad. Rörande tvångskursen, som Herr Wallenberg vill hafva bort, har Utskottet yttrat sig förut i samma syfte, och äfven jag är af den åsigten. Men att nu göra separatförändringar, som möjligen skulle kunna ligga i vägen för frågans framtida lösning, det har Konstitutions-Utskottet ansett icke vara lämpligt, hvarföre vi med största lugn kunna bära Herr Wallenbergs beskyllning, att vi icke äro reformvänliga. Vi äro lika reformvänliga som han i fråga om ett nytt banksystem, om vi också icke kunna gå in på alla de förslag, som han behagar framställa.

Herr Wallenberg: Jag kan icke förstå, huru Herr Ordföranden i Konstitutions-Utskottet läser vår Riksdagsordning. Der står ju tydligen, att när man vill söka göra ändring i grundlagen, skall man derom väcka motion och Riksdagen besluta, men att Riksdagen icke kan bifalla den sålunda väckta frågan om ändring i grundlag, äfven om Konstitutions-Utskottet tillstyrkt förslaget, utan skall frågan *hvila* till nästkommande treårsperiod. Sedan nya val till Andra Kammaren skett, skall ett sådant hvilande förslag änyo pröfvas för att slutligen antagas eller förkastas. Nu vill jag vördsamt fråga, om icke Herr Talmannen behagade finna, att i detta fall rätta ögonblicket är inne att väcka förslag om denna grundlagsförändring, så framt man under kommande riksdag skall *kunna* besluta afskaffandet af tvångskursen å riksbankssedlarne. Skall man deremot uppskjuta till nästa riksdag frågan om grundlagsändringen, så kan man ju icke vidtaga någon annan åtgärd, än att då förklara ett sådant förslag hvilande, förutsatt att det då vinner Konstitutions-Utskottets höga bifall. Förslaget blir derefter hvilande i tre år, och då måste äfven hela frågan om enbanksystemet *hvila*. Jag önskar icke framgång åt detta olycksdiga system, men ännu mindre att hela bankväsendet skall sakna stöd af lag och vara en öfver våra hufvud sväfvande olycka. Jag tror nemligen icke, att man i Första Kammaren, der i alla fall handeln, industrien och betydande eganderättsförhållanden hafva sina representanter, skall

antaga en bankorganisation, som går ut på enbankssystemet, med mindre än att 72 § Regeringsformen förut ändras, på sätt här är ifrågasatt. Denna ändring *måste ske*, ty det går icke an att antaga ett så farligt system, utan att veta hvart det bär, och det skulle leda raka vägen till förvirring, om man behöfver *tvångskurs* på banksedlar, utgifna af en enda sedelutgifvande bank. Det är derföre man nu bör förklara denna fråga hvilande till grundlagsenlig behandling, och i fall man nästa riksdag antager ett, hela bankorganisationen omfattande förslag, som möjligen kommer in i form af Kongl. proposition eller på annat sätt, då vore tillfälle inne att definitivt besluta öfver den hvilande grundlagsändringen i 72 § Regeringsformen. Men vill man nu uppskjuta denna fråga, så har man den orimliga olägenheten att nödgas uppskjuta bankreformen på ytterligare tre års tid, ty det motstånd, som möjligen kan uppstå mot det af bankkomitéu utarbetade förslaget i öfrigt, torde blifva jembörligt ringa mot det motstånd, som grundar sig på, att Riksdagen *icke* velat betrygga eganderätten i landet.

Föreslagen ändring af 72 § Regeringsformen.
(Forts.)

Herr Reuterswärd: Jag undrar visst icke på, att den ärade motionären är något missnöjd med Konstitutions-Utskottet, då han har haft tre särskilda motioner, hvilka alla af Utskottet hafva blifvit afstyrkta. Men här vid lag tror jag, att han bör finna en förklaring i de motiv, som Utskottet har anfört. Det är, såsom här redan förut blifvit framhållet, ju så, att, när en ny banklag föreligger, hvilken endast har blifvit behandlad af en komité, och det beror på Kongl. Maj:t att framlägga den, antingen oförändrad eller med vissa förändringar, man således icke ännu kan veta, huru den Kongl. propositionen skall komma att se ut. Följaktligen är det helt naturligt, att Konstitutions-Utskottet vill afbida den tid, då man i en framtid får se den Kongl. propositionen. Nu säger den ärade motionären, att, för att kunna genomföra en nödvändig förändring, måste den föreslagna ändringen i 72 § Regeringsformen redan nu förklaras hvilande till nästa riksdag, derföre att man icke kan få denna förändring förr än inom en tid af tre år derefter. Men jag vill göra honom uppmärksam derpå, att en fråga, som är hvilande från en riksdagsperiod till en annan, vid kommande riksdag är bland de frågor, som först afgöras, innan man ens har någon aning om, hvad den Kongl. propositionen kan innehålla. Om man nu vid nästa riksdag skulle besluta en sådan förändring, som motionären här föreslagit, innan man vet hvad den Kongl. propositionen kan innehålla, så tror jag, att Konstitutions-Utskottet skulle begå en oförsigtighet, om det tillstyrkte att hans framställning redan nu förklarades hvilande till nästa riksdag. För min del tror jag, att Konstitutions-Utskottet ganska klokt förfarit, då det velat afvakta den tid, då man får se, dels hvad Kongl. Maj:ts åsigt är i denna fråga, dels äfven hvad Riksdagen kan tänka om denna. Då kan det vara tids nog att göra denna förändring i grundlagen, som väl torde blifva en nödvändighet. Jag anhåller på denna grund om bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

Herr Hallenborg: Jag ber endast att få tillägga, att, derest jag hade haft anledning att antaga, att bankkomiténs förslag rörande

Föreslagen ändring af 72 § Regeringsformen.
(Forts.)

ändring af 72 § Regeringsformen skulle vara fullkomligt lika med Herr Wallenbergs motion, det i sådant fall hade varit skäl till förhoppning att Kongl. Maj:t skulle ställa sig på komiténs och Herr Wallenbergs sida. Men såsom jag läst komiterades förslag, kan jag icke erinra mig att der förekommer något sådant, utan der står, att dessa sedlar skola såsom riksmünt anses, så länge de ordentligt inlösas, och då är äfven komiténs förslag något olika Herr Wallenbergs. Från denna synpunkt vidhåller jag fortfarande den åsigten, att Konstitutions-Utskottet har handlat rätt uti att icke göra någon framställning i det syfte, Herr Wallenberg föreslagit. En så stor och vigtig fråga som denna, att reformera hela vårt bankväsen, afgöres icke så lätt, och icke på en riksdag.

För öfrigt torde den ifrågasatta grundlagsförändringen sedermera lätt gå för sig såsom en följd af det beslut Riksdagen fattat i hufvudfrågan. Men icke kan det vara rätt att först göra grundlagsförändringen för att förbereda en reform, huru vigtig reformen än är, då man icke vet, huru åsigtarna inom representationen skola gestalta sig. Äfven från denna synpunkt yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Björnstjerna: Herr Wallenberg har föreslagit den ändringen i 72 § Regeringsformen, att man derifrån skulle borttaga bestämmelsen, att Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas. Denna bestämmelse påminner allt för mycket om vår vanmaktstid, när vi måste dekretera att sedlar skola vara mynt. Men sedlar äro icke mynt och kunna icke vara annat än myntrepresentativ. Att dessa ord ju förr dess hellre böra tagas bort ur 72 § förefaller mig alldeles påtagligt, äfvensom att denna fråga icke står i något sammanhang med frågan om en ny banklag, huru den än må blifva. Jag instämmer således fullkomligt med Herr Wallenberg, att det vore lämpligt att just nu få hans förslag derom förklaradt hvilande till grundlagsenlig behandling, på det att man måtte blifva i tillfälle att antaga det på samma gång som den nya banklagen eller, om denna skulle förkastas, i alla fall dessa ord måtte tagas bort ur grundlagen. Jag gör dock icke något yrkande nu, utan har endast velat till protokollet uttala denna min åsigt.

Herr Wallenberg: Mot Konstitutions-Utskottets ordförande måste jag ännu en gång uppträda och meddela honom, att denna fråga är en *eganderättsfråga*, som under alla förhållanden är önskvärd, men *oundgängligen nödvändig*, i fall vi skola få en enda sedelutgifvande bank. Det är deruti skilnaden ligger. Denna fråga är så önskvärd under alla förhållanden, att jag verkligen beklagar, att jag icke hvarje riksdag väckt uppmärksamhet derpå för att, sedan den varit före några gånger, vinna en allt mera stigande majoritet för densamma och slutligen Riksdagens bifall. Jag hoppas, att majoriteten inom denna Kammare delar min uppfattning i denna sak; men för att få reda derpå skall jag förändra mitt yrkande derhän, att jag yrkar det min motion, så lydande: »Riksbanken förblifver under Riksdagens egen garanti och vård, så att den ostörd må förvaltas af de fullmäktige, Kamrarne dertill förordna, efter de ordningar, stadgar och reglementen,

hvilka redan gjorda äro eller vidare af Riksdagen göras kunna. Riksbankens sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af Riksbanken inlösas» vid innevarande riksdag må förklarats hvilande till vidare grundlagsenlig behandling. *Föreslagen ändring af 72 § Regeringsformen.* (Forts.)

Och härom anhåller jag värdsamt hos Herr Talmannen om proposition.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan, dels ock, af Herr *Wallenberg*, att Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, skulle såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande uti Herr *Wallenbergs* i ämnet väckta motion framställda förslag till ändrad lydelse af 72 § Regeringsformen: »Riksbanken förblifver under Riksdagens egen garanti och vård, så att den ostörd må förvaltas af de fullmäktige, Kammarerna dertill förordna, efter de ordningar, stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro eller vidare af Riksdagen göras kunna. Riksbankens sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af Riksbanken inlösas».

Härefter gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till Utskottets hemställan besvarad med öfvervägande ja.

Herr *Wallenberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammarerna utlåtandet och antager det i Herr *Wallenbergs* i ämnet väckta motion framställda förslag till ändrad lydelse af 72 § Regeringsformen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 30.

Föredrogs å nyo Konstitutions-Utskottets den 26 och 28 sistlidne April bordlagda utlåtande N:o 13, i anledning af väckt motion om ändring af 71 § Riksdagsordningen. *Ifrågasatt ändring af 71 § Riksdagsordningen.*

Herr *Wallenberg*: Det är besynnerligt att Konstitutions-Utskottet icke har velat upptaga denna motion till allvarligare pröfning vid det kända förhållande, som vi alla beklaga, nemligen det sätt, på hvilket Riksdagens förtroendemän väljas, och som under flera riks-

*Ifrågasatt
ändring af* 71
*S Riksdags-
ordningen.*

(Forts.)

dagar visat sig vara i stigande misskredit. Det var en, som uttryckte detta på det sättet: »om ni röstar på den, som ni icke vill ha, så skall jag rösta på den, som jag icke vill ha», och så går det ofta till vid bemödandet att åstadkomma samverkan mellan de begge Kamrarnes 48 elektorer. För öfrigt är det ju tydligt och klart, att en statsanstalt, sådan som Riksbanken, bör hafva flera styrelseledamöter än den nu har. Vi hafva helt nyligen fått upplefva, huru som ordföranden i styrelsen måst åtaga sig att blifva bankens verkställande direktör, och det är ju stridande mot allt hvad coutume heter, ty ordföranden bör icke vara föredragande, utan det tillhör verkställande direktören i de ärenden, som han handlägger, och denne kan lika så litet på samma gång vara ordförande. Detta missförhållande inom Riksbanken kommer sig af det otillräckliga antal ledamöter, hvaraf bankens styrelse består. Antalet är så otillräckligt, att det endast är den utländska korrespondensen och vexlarne, som underskrifvas af direktören, allt annat expedieras och underskrifves helt enkelt af kommissariererna och andra tjänstemän. Men man kan väl icke begära, att de, som sitta i styrelsen, skola vara frikallade från alla sådana bestyr, som höra till de dagliga göromålen. Men de äro nu för få att sköta dessa ärenden, hvarföre de handhafvas af fyra kommissarier, som hafva fördelat arbetet sig emellan. Det kan nog vara mycket bra, ehuru emellan dem och styrelsen all samverkan i dessa angelägenheter saknas. Den största olägenheten häraf är den, att personalkännedomen icke gerna kan vara så stor, som den bör vara inom styrelsen öfver en stor statsinstitution; och det ringa antalet ledamöter kan medföra den faran, att styrelsen sjunker ned till ett kotteri.

Alla dessa omständigheter har nu Konstitutions-Utskottet med dess ärade ordförande icke behagat taga i det ringaste öfvervägande utan afstyrkt motionen endast derföre, att under Kongl. Maj:ts pröfning för närvarande skulle ligga frågan om ordnande af nya bankförhållanden. Men de frågor, som deribland förekomma, beröra äfven grundlagen. Hvarföre hafva de då icke framlagts för denna Riksdag för att, om de nu hade förklarats hvilande, kunna slutbehandlas under nästa treårsperiod? Derigenom skulle ändtligen bankfrågan hafva kommit till slutligt afgörande. Det hade varit önskvärdt, om Konstitutions-Utskottet, i fall det icke kunnat godkänna mitt förslag, med den rätt Utskottet eger, i dess ställe såsom sitt uppställt något annat förslag, som det kunnat tillstyrka.

Jag har endast velat beklaga, att Konstitutions-Utskottet icke aktat nödigt att förbättra de bestämmelser, som röra ett så viktigt verk som Riksbanken; men ganska säkert är, att många års erfarenhet icke skall behöfva läggas till den redan vunna för att komma till insigt derom, att *valsättet* bör ändras; man må för öfrigt hafva hvilka åsikter som helst i hithörande ämnen.

Herr Hallenborg: Herr Wallenberg har icke gjort något yrkande om bifall till sin motion, men jag anser mig dock skyldig att tillägga några ord, då han har förebrått Utskottet att icke hafva haft behörigt intresse för de frågor, som kommit under Utskottets bepröfvande. Jag hemställer, om det hade varit skäl för Utskottet att, då denna bank-

fråga för närvarande ligger hos Kongl. Maj:t, gå Kongl. Maj:t i förväg och gifva sig ut på en framställning i detta ämne, som icke är så viktigt, i synnerhet som man vet, att bankkomitén har gjort ett helt annat förslag med afseende å sammansättning af styrelsen i en blifvande centralbank. Hvad det beträffar, att Utskottet skulle sjelf taga frågan om hand, studera bankkomiténs betänkande och plocka ut hvad som kan finnas godt och sedan göra framställning till Riksdagen, så får jag säga, att Utskottet icke haft tid dertill. Hade, såsom jag förut har sagt, Utskottet vid Riksdagens början fått veta, hvilka frågor det skulle behandla, så hade måhända tiden räckt till att utreda de frågor, i hvilka Utskottet har motionsrätt. Men att nu, då Herr Wallenberg först i April månad inkom med sitt i öfrigt knapphändigt framställda förslag, Utskottet skulle grundligt utreda frågan och framlägga ett sjelfständigt förslag i ämnet, det är för mycket begärtdt.

Jag yrkar bifall till Konstitutions-Utskottets föreliggande förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, och Utskottets förvarande hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo och bifölls Konstitutions-Utskottets den 26 och 28 i nästlidne månad bordlagda utlåtande N:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring i 72 § Riksdagsordningen.

Föredrogs å nyo Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 26 och 28 sistlidne April bordlagda utlåtande N:o 1, i anledning af väckt motion om ändring af § 4 i lagen för Rikets Ständers bank den 1 Mars 1830.

Herr Wallenberg: I Banko-Utskottets betänkande N:o 13 omtalas, att en ledamot i Riksbanken uppgifvit, att vi hafva 50,000,000 kronor innestående i Riksbanken; och det är väl icke så långt ifrån, att denna siffra är riktig. Men vare sig nu Riksbanken har 50 millioner eller blott 47,500,000 kronor, så vet jag icke, hvarföre det icke skulle gå an att deraf öfverflytta fyratio millioner kronor till Riksbankens *grundfond*. Det hade varit ett tillmötesgående emot bankkomitén, som just utgått från den synpunkten, att det skulle finnas fyratio millioner kronor i grundfonden, och jag kan icke förstå, hvarföre man icke nu kunde vidtaga den åtgärden, som är så enkel och som icke står i strid med något föregående väckt förslag och ej heller i något afseende berör frågan om bankreformer, utan blott afser att få ett belopp fixerad, som länge varit ifrågasatt. Först var det fråga om att stanna vid tjugufem millioner kronor, men så tyckte man att detta var för litet, och framställning gjordes, på grund hvaraf beloppet höjdes till trettiofem millioner kronor. Hvarföre icke nu taga steget fullt ut, helst Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet behagat uttala mycket tillmötesgående mot min motion — något som för mina motioner i allmänhet är mycket ovanligt — ehuru väl Utskottet slutar med att afstyrka densamma. Jag förstår icke, hvarföre man icke kan, då

*Ifrågasatt
ändring af 71
§ Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af §
4 i lagen för
Rikets Stän-
ders bank.*

Ifrågasatt ändring af § 4 i lagen för Rikets Ständers bank. Riksbanken eger ett så betydligt kapital, förklara, att deraf fyratio 5 millioner kronor skola tillhöra *grundfonden*.

(Forts.)

Herr vice Talmannen: Jag ber endast att få fästa uppmärksamheten på, att orsaken, hvarföre Herr Wallenbergs motion icke blifvit tillstyrkt af Utskottet, är den, att Riksbanken verkligen icke eger 5 millioner kronor ytterligare att öfverflytta till *grundfonden*. Riksbanken har reserverade medel, hvilka, efter det beslut Riksdagen fattat om användande af 1883 års bankovinst, icke uppgå till mer än 3,718,738 kronor 32 öre. Och då det icke kan ifrågakomma, att man för ifrågasvarande ändamål skulle minska reservfonden, så är det ju tydligt att motionen icke kunnat tillstyrkas, derföre att ett så stort belopp, som den afser, för närvarande icke finnes att disponera.

Herr Wallenberg: Jag kan icke förstå, hvori det förskräckliga skulle ligga, om man öfverflyttar Riksbankens medel från en fond till en annan i samma bank. Hufvudsaken är väl, att en sådan öfverflyttning till *grundfonden* kommer att ske, som jag föreslagit, vare sig beloppet tages från reserverade medel eller från reservfonden. Vanliga tillvägagäendet är, att i reservfonden samlas medel under årens lopp, och när Riksdagen finner lämpligt öfverflyttar man medel derifrån till *grundfonden*. Om man nu flyttar från reservfonden eller från reserverade medel qvittar mig lika. Enligt den senaste öfersigten öfver Riksbankens ställning utgjorde *grundfonden* trettiofem millioner kronor, reservfonden fem millioner kronor och dess reserverade medel i rundt tal 3,700,000 kronor. Deribland ingår hvad som i år skulle öfverlemnas till Statskontoret eller 1,300,000 kronor. Men äfven om man frånräknar dessa 1,300,000 kronor, skulle det i alla fall återstå omkring fyratiofyra millioner kronor. Och då kan jag icke förstå, hvarföre icke fyratio millioner kronor deraf skulle nu kunna förklaras utgöra *grundfond* och resten reservfond. Jag gör icke något yrkande, ty det tjenar till intet. Men nog tycker jag, att det stöter litet på de obotfärdigas förhinder, när man icke vill öka *grundfonden*, oaktadt det finnes tillgångar dertill.

Herr vice Talmannen: Jag vill endast fästa uppmärksamheten på att, om en sådan åtgärd, som Herr Wallenberg nu antydt, af Utskottet föreslagits, sådant icke skulle hafva inneburit ett tillstyrkande af bifall till hans motion. Ty Herr Wallenberg föreslår uttryckligen, »att Riksdagen för sin del behagade besluta den ändring i § 4 af lagen för Sveriges Riksbank den 1 Mars 1830 att banken skall hafva en *grundfond* af *fyratio* millioner kronor och en *reservfond* af fem millioner kronor», och mau skulle icke kunna taga något från reservfonden och lägga till *grundfonden*, utan att reservfonden skulle nedgå under det i motionen bestämda beloppet fem millioner kronor.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och Utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 26 och 28 i nästlidne månad bordlagda utlåtande N:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att oktroj hädanefter icke må lemnas enskilda sedelutgifvande banker.

Förslag att oktroj icke vidare måtte lemnas enskilda sedelutgifvande banker.

Herr Wallenberg: Detta utskottsbetänkande är ett kostligt ting. Med ett undseende, som gränsar till hofmannaskick, har Utskottet här behandlat en motion, som innehåller så många orimligheter och sanningslösa uppgifter, att det i dess få rader icke gerna kunnat trängas tillsammans mera. Der står att »enskilda bankerna varit för landet skadliga» och att vi icke äro »mera i behof af enskilda bankers sedlar än grannländerna Norge och Danmark, der ett sådant förhållande i afseende på enskilda banker icke förefunnes, samt att utom den stora förlust, landet genom de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt lede, det jemväl vore ett stort obehag för landets invånare att en så stor mängd enskilda banksedlar af olika utseende förefunnes, att befolkningen i allmänhet icke kunde bedöma, huruvida de sedlar, som i liqid utbjudas, vore äkta eller falska, och således måste dem på god tro i liqid emottaga». Allt detta går det an att säga; och då blifver man till på köpet rent af bemött med gillande af Banko-Utskottet, som svarar: ja, bevars, min herre, ni har alldeles rätt, edra premisser äro alldeles rigtiga! o. v. v. Så tillmötesgående har Utskottet varit emot motionären. Men en ärad reservant, Herr Falk, har begärt att få veta, i hvilket beslut Riksdagen uttalat sig för sådana åsichter? Det har åtminstone icke skett i det beslut, som framkallat bankkomitén; ty der talas visserligen om förändrad organisation för bankanstalter, men denna 1881 års skrifvelse innehåller icke ett ord, som skulle kunna häntyda på, att Riksdagen ville bryta sönder hela den nuvarande bankorganisationen, såsom motionären här föreslår, på skäl, som äro de mest orimliga. Om en gång i framtiden, när lugn inträdt efter mångårig agitation, en statsekonom skall bedöma den verksamhet, som de *enskilda bankerna* med sin sedelutgifningsrätt utöfvat till främjande och utveckling af detta lands ekonomiska välstånd, så torde en sådan undersökning leda precis till hvad bankkomitén säger, att nemligen det *icke* kan förnekas, att dessa banker gagnat och varit för allmänna rörelsen nyttiga! Då skall icke desto mindre en motionär få, utan ringaste bevisning, påstå motsatsen, utan invändning eller tillrättavisning från Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet, hvilket dock borde besitta någon insigt i dessa ämnen, utan till och med röna bifall från Utskottet, liksom om motionen innehölle erkända sanningar i stället för att den i sjelfva verket innehåller fullkomligt sanningslösa uppgifter. De *enskilda bankerna* hafva icke haft något annat fel, än att de gått bra och skött sig ordentligt och att allmänheten ingen ting på dem förlorat. Derföre kunna de nu icke längre tolereras af sådana, som icke förmå sätta något annat dugligt i stället, men som i alla fall tycka att det vore roligt att rifva ned de enskilda bankerna. Jag gör icke något yrkande, men jag har icke kunnat undgå belysa Utskottets förfaringssätt, ty jag anser att lika väl som man i diskussionen ställer den ena meningen mot den andra, lika väl har man rätt att vid den föregående pröfningen inom Utskotten af en motion,

Förslag att oktroj icke vidare mätte lemnas enskilda sedel-utgifvande banker. som afstyrkes, säga, att densamma blifvit framsteld på grundlösa och orimliga premisser.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, och Utskottets i förvarande utlåtande gjorda hemställan bifölls.

(Forts.)

Föredrogs å nyo och bifölls Lag-Utskottets den 26 och 28 sistlidne April bordlagda utlåtande N:o 56, i anledning af väckt motion om antagande af en lag om tillämpning å Nora—Ervalla jernväg af bestämmelserna i förordningen den 15 Oktober 1880, innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, inteckning och utmätning af jernväg, så ock i fråga om förvaltning af jernväg under konkurs.

Om förbättring af folkskolans läroböcker. Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 26 och 28 i nästlidne månad bordlagda betänkande N:o 11, rörande åtgärds vidtagande för att gifva undervisningen i våra folkskolor en mera praktisk karakter.

Herr Törnebladh: Jag skall anhålla att i korthet få säga några ord rörande den föreslagna skrifvelsen. Jag har icke något emot det slut, hvartill Utskottet kommit. Det hade må hända varit önskligt, att sjelfva skrifvelsen tilläfvventyrs blifvit affattad något annorlunda, så att den kunnat tjena dubbla syftemål. Såsom den nu är formulerad, synes den egentligen afse rent af utarbetandet af läroböcker. Men om man håller sig till motiveringen, så framgår lätt deraf, att man åsyftar att underkasta de nuvarande läroböckerna en granskning och göra detta till hufvuduppgift, på det att utarbetandet af läroböcker sedermera må blifva de enskilda författarnes sak. Ty läroböcker, som gemensamt af Kongl. komitéer skulle utarbetas, hafva sina betänkligheter. Men jag är fullkomligt öfvertygad om, att när skrifvelsen framkommer med denna motivering, regeringen också skall veta att taga saken om hand på det rättaste och mest fruktbara sätt och särskildt i afseende på folkskolan vidtaga samma åtgärd som flera gånger förut anlåtats i afseende på de allmänna läroverken, nemligen att genom en principiell granskning af de nuvarande läroböckerna lemna ledning vid utarbetandet af de nya läroböcker, som den enskilda lärare- och författareverksamheten bäst är i tillfälle att åstadkomma.

Jag har velat uttala dessa korta antydningar till protokollet, på det att de må kunna tagas i betraktande vid den blifvande behandlingen af ämnet, och anhåller för öfrigt att få instämma i det slut, hvartill Utskottet kommit.

Herr Pettersson, Per: Såsom ledamot af Utskottet vill jag upplysa den ärade Kammaren, att hvad Herr Törnebladh anmärkt äfven varit Utskottets mening. Vi hafva funnit att traditionsvis in-

smugit sig åtskilliga fel i dessa läroböcker och likaså att i många af dem förekommer en mindre förständig behandling af ämnet, och att derföre en öfersigt och granskning af dem vore väl behöflig. Utskottet har velat, att en sådan granskning skulle ske i likhet med hvad förut egt rum med de läroböcker, som användts vid de allmänna läroverken. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Om förbättring af folkskolans läroböcker.
(Forts.)

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och Utskottets förevarande hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo och bifölls Banko-Utskottets den 30 sistlidne April och den 1 innevarande Maj bordlagda memorial N:o 12, i anledning af gjord ansökning att å ett i Riksbanken deponerad penningbelopp, hvilket ej i behörig tid uttagits, bekomma ränta från förfalldagen intill dess medlen lyftades.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 30 nästlidne April och den 1 innevarande Maj bordlagda utlåtande N:o 57, i anledning af väckt motion om upphäfvande af nu befintliga familjefideikommiss i fast egendom.

Föreslaget upphäfvande af vissa familjefideikommiss.

Herr Wallenberg: I detta betänkande har Lag-Utskottet hufvudsakligen åberopat sin motivering, afgifven i frågan vid sistlidne riksdag, och dertill icke fogat något det minsta nytt. Jag vill derföre i korthet återkalla i Herr Talmannens minne hvad jag anført till förmån för min motion.

Hvarje tid har sina egna förhållanden, och när man tänker tillbaka på forna tider och de förhållanden, som då rådde här i vårt land, så kan man nog inse, att *fideikommissstiftelser* voro för de tiderna, då adeln var ett riksstånd, något ganska lämpligt. En engelsk diplomat har från slutet af 1600-talet i sina rapporter till regeringen anført, att det egentligen i Sverige funnes fyratio familjer, hvilka vore i besittning af all makt närmast Konungen. Och dessa familjer vore jemväl i besittning af den allra största delen af Sveriges jordegdomar samt sinsemellan genom slägtkapsförbindelser med hvarandra förbundna, så att de kunde sägas utgöra den egentliga representationen för hela svenska nationen. Det är ju också ett historiskt faktum, att så var förhållandet; och att man då tänkte på att för familjens heder och konservation hopa i hufvudmannens hand egendomar, var ju också ganska naturligt, så mycket mer, som den fasta egendomen var den tidens enda värderika egendom. Det fans icke då något dermed jemförligt. Och vi veta ju, att under en lång följd af år icke funnos några andra skatteföremål i landet än just den fasta egendomen. Man kan derföre icke undra på, att under sådana förhållanden familjefideikommiss stiftades. Men om man sedermera ser framåt ett par århundraden till den tid, som nu är, så kan man nästan hafva rättighet att uttrycka sin förundran deröfver, att familjefideikommissen ännu finnas kvar. Jag hör icke till dem, som vilja deltaga i så beskaffade

*Föreslaget
upphäfvande
af vissa fa-
miljefidei-
kommiss.
(Forts.)*

reformer, hvilka kunna medföra våldsamma brytningar i samhället. Men jag hör icke heller till dem, som anse, att man skall lemna missförhållanden utan rättelse. Man har icke låtit stå kvar den gamla representationsförfattningen, hvilken dock var lämplig för sin tid och i alla händelser mycket märklig, ehuru den icke passade för vår tid. Och derföre blef också en förändring vidtagen. Men denna institution deremot, den skall man anse så oföränderlig, att den icke skall vara på något sätt underkastad lagarne för framåtskridandet i utveckling. Man bör söka förbättra allt med tiden, efter som menskligheten går framåt i upplysning. Jag kan icke underlåta att omförmåla, att den af mig föreslagna reformen icke gör något reskript eller jernbref, som skulle med ens upphäfva alla fideikommiss-stiftelser, utan endast att reformen skulle efter beräkning af personer, med hvilka jag rådfört mig, genomföras så småningom och inom en tidrymd af 60 eller 70 år. Ingen skulle då märka, huru denna institution försvunne. Och dermed vore ett dubbelt mål vunnet, nemligen först och främst rättvisa mellan familjemedlemmarne och för det andra den stora fördelen ur statsekonomisk synpunkt, att en stor areal af jordegendomar blefve fördelad på flere händer och följaktligen bättre odlad och vårdad.

Jag anhåller att, då en reservation afgifvits i syfte att Riksdagen skulle afåta en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, Herr Talmannen benäget ville framställa proposition på det i denna reservation gjorda förslag. Det lyder sålunda: »att Riksdagen i skrifvelse till Konungen anhåller, att Konungen täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom de i riket bestämda familjefideikommiss-stiftelser i fast egendom på landet och i staden upphäfvas, äfvensom vidare förslag till sådana lagbestämmelser, som för ordnande af rättsförhållandena vid siste innehafvarens död må erfordras».

Skulle nu Riksdagen besluta en sådan skrifvelse, men Kongl. Maj:t icke finna anledning att med anledning deraf vidtaga någon åtgärd, så har ju ingenting händt. Om åter Kongl. Maj:t låter företaga en utredning angående de af mig påpekade missförhållandena, så kan det ju hända, att sådana upplysningar träda i dagen, att hela Riksdagen finner att fideikommiss-stiftelserna böra afskaffas. Och det är min fullkomliga öfvertygelse, att blott förhållandena en gång framträda i klar och öppen dag, så blifver det svårt att för all framtid uppskjuta den föreukling jag föreslagit. Jag anhåller värdsamt om proposition på bifall till reservanternes förslag.

Herr Bergström: När Herr Wallenberg vid sista riksdagen uppträdde till försvar för sin motion, uttalade jag den förhoppningen att, i händelse att motionen då fölle, han icke skulle hafva så brådtom med att återupptaga densamma, att han komme åter vid denna riksdag. Den förhoppningen har visserligen blifvit gäckad, men deremot är det min pligt att erkänna, att motionären verkligen lärt åtskilligt af de förhandlingar, som egde rum vid förra riksdagen. Han har i åtskilliga delar förbättrat sin motion. Som Kammaren erinrar sig, hade han då ett vådligt förslag. Det var ett tillägg till hufvudmotionen, han ifrågasatte nemligen, icke att Kongl. förordningen den 3 April 1810, som medgifver Konungen att öfverflytta fideikommissnatur från

en egendom till en annan, skulle upphävas, men att Riksdagen skulle hos Konungen anhålla, att han aldrig måtte begagna sig af denna rätt. Det vore, som om man t. ex. ifrågasatte, att Konungen väl skulle behålla sin benådningrätt, men att han aldrig skulle utöfva den, eller blott utöfva den på ett visst sätt. Detta karakteriserade jag då såsom *riksdagsjustice*. Vidare har motionen vunnit deri, att motionären icke numera talar om att den jord, som för närvarande är fideikommiss, skulle i sista fideikommissariens hand blifva arfvejord. Han har lärt, att genom 1857 års författning arfvejordsbegreppet försvunnit. Han talar nu om att den skulle blifva fri egendom eller, enligt den gamla testamentstadgans uttryck, lika med »*annan oconditionerad egendom*».

Vidare har han skarpare begränsat sin motion deri, att det är endast bestående familjefideikommiss i stads- eller landsfastigheter, som skola afskaffas. Förra gången skref han sin motion så, att han ville, att *alla* familjefideikommiss, som nu finnas, skulle upphävas, fastän 1810 års förordning icke förbjuder stiftande af familjefideikommiss i lös egendom. Det är en pligt att erkänna, att de nämnda förhandlingarne varit fruktbarande för motionären i afseende på hans insigt i frågan.

Men han laborerar ännu med åtskilliga villfarelser, enligt min uppfattning, och jag skall försöka att referera och rätta dem. Här går igen någonting från den förra motionen, nemligen talet om den så kallade *lika arfsrätten*. Jag sökte visa vid förra riksdagen, att vi numera icke hafva någon anledning att vidare tala om den lika arfsrätten, sedan syster år 1845 enligt landsrätt fått lika arfsrätt med broder. Det var denna lagförändring, hvilken man betecknade med uttrycket: den lika arfsrätten. Motionären förbiser helt och hållet, att den nye fideikommissariens rätt att tillträda fideikommisset grundar sig alldeles icke på arfsrätt efter den föregående fideikommissarien, utan uteslutande på den successionsordning, som den ursprunglige stiftaren af fideikommisset har påbjudit. Ingenting är vanligare, än att en affiden fideikommissarie lemnar efter sig arfvingar, till och med bröstarfvingar, hvilka icke få tillträda fideikommisset, hvilket i stället öfvergår till aflägsna släktingar. Jag tror således, att talet om lika arfsrätt icke här har något berättigande.

För öfrigt är det från rättvisans synpunkt likgiltigt, om en stor förmögenhet öfverlemnas från en till annan uti denna eller andra formen; jag kan icke finna, att det är orättvisare, om en stor förmögenhet i penningar går öfver till fideikommiss än om det sker med en motsvarande förmögenhet i fast egendom.

Så har motionären vidare varit sväfvande i fråga om uttrycket *familjefideikommiss*. Jag skulle önska, att motionären ville gifva en definition på hvad han förstår med familjefideikommiss. Det är ett uttryck, som förekommer i 1734 års lag. Gå vi åter till den gamla testamentstadgan af 1686, så förstas der med familjefideikommiss endast ett sådant, som stiftades af en person för att konservera *hans* släkt. Men om nu ett fideikommiss skulle vara stiftadt för att konservera *en annans* släkt, är det då, efter motionärens förmenande, ett familjefideikommiss eller icke? Jag tror, att om man vill föreslå något i denna väg, så bör man skarpare begränsa, hvad man vill.

*Föreslaget
upphäfvande
af vissa fa-
miljefidei-
kommiss.
(Forts.)*

Föreslaget
upphäfvande
af vissa fa-
miljefidei-
kommiss.
(Forts.)

Sedan kommer något annat, som är betänkligt. Jag tog mig friheten påvisa vid förra riksdagen, att det finnes rättslärare, som förmena, att 1810 års förordning icke afser annat, än jordegendom på landet, och alldeles icke stadsfastigheter. Det är så, jag tillåter mig icke att fälla någon dom i denna sak, men jag vågar påstå, att betydande rättslärare i vårt land drifva denna lära, att 1810 års förordning endast afser jord på landet. Jag skall sedermera åstadkomma bevis för mitt yttrande i denna väg. Är det på detta sätt, så vore det väl höjden af orättvisa att upphäfva bestående fideikommiss i stadsfastighet, då det kunde hända, att sådant stiftades å nyo och af domstolarne godkändes. — Jag nämnde vid förra riksdagen, att min gamle vördade lärare i civilrätt vid Lunds universitet docerade detta; jag skall nu åberopa en annan rättslärare, hvilken lär detsamma. Han är lärare i civilrätt vid Upsala universitet. Det visar sig, att motionären vid 1810 års riksdag till utgångspunkt tog det förhållandet, att Riksdagen hade beslutit, att hvarje svensk man fick besitta jord af hvad beskaffenhet som helst. Med detta till utgångspunkt förklarar motionären, att det vore högst olämpligt, att rättigheten att stifta fideikommiss finge ega bestånd, ty då kunde inträffa, att all svensk jord blefve lagd under fideikommissariskt band, hvaraf följden åter blefve, att man komme att sakna tillfälle att förvärfva jord. Denna tankegång genomgår också Lag-Utskottets betänkande vid 1810 års riksdag. Der talas ständigt om »jord», »jordbruk», »jordens odling» o. s. v. Slutligen förekommer i denna 1810 års förordning, att sådan egendom, hvarom förordningen handlar, skulle i den andre successorns hand vara arfvejord. Men nu vet hvar man, att begreppet arfvejord aldrig varit tillämpligt på stadsfastighet, utan endast på landsfastighet. Den rättslärare, om hvilken jag talat, drar häraf den slutsatsen, att det är radligast att inskränka författningens tillämpning till fast egendom på landet och antaga att det står hvar och en fritt att inrätta fideikommiss i stadsfastighet, lika väl som i lös egendom. Lag-Utskottet ville icke sjelft inlåta sig på att afgöra, vilkendera af de stridiga meningarne är den rätta. Vi se, att de rättslärde från Andra Kam-maren, Herrar Smedberg, Magnus Jönsson, Anders Persson, Johannes Jonsson och Lewin, förklarar en sådan tolkning, som jag nyss nämnt, alldeles oriktig. Lag-Utskottet är försigtigare, det konstaterar endast, att det förefinnes en sådan skiljaktighet hos de rättslärde och att det då är möjligt, att domstolarne kunna godkänna stiftandet af fideikommiss i stadsfastighet.

Ser man på grunden för denna 1810 års författning, så är icke heller skäl att tillämpa den på stadsfastighet, ty om än alla hus i Sveriges städer för närvarande vore belagda med fideikommissariskt band, så utgjorde dock detta icke något hinder för att bygga nya hus. Men är all jord belagd med sådant band, så kunde ingen förvärfva någon jord. Lagens grund finnes således icke här, och då gäller den gamla goda latinska regeln: *cessante ratione legis cessat ipsa lex*, det är: när lagens grund brister, så gäller icke lagen mer. Jag behöfver icke hänvisa till, huru många författningar i vårt land, ehuru de icke blifvit uttryckligen upphäfda, dock aldrig tillämpas derföre, att lagens grund upphört.

Jag kan vidare icke finna, att man från rättvisans synpunkt kan hafva mera emot fideikommiss i landsfastighet än emot sådana i stadsfastighet och lös egendom.

Hvad angår det nationalekonomiska intresse, om hvilket motionären talar, så har Utskottet hänvisat till, att fideikommissen icke utgöra någon så synnerligen stor del af vårt lands jord, att det kan vara skäl att upphäva en bestående privaträttslig institution, som lagligen tillkommit och var laglig på den tid, då den tillkom. Fäster man sig vid dessa motionärens skäl, så blir anledning att taga i öfvervägande, om icke alla slags stiftelser, som afse fast egendom, borde upphävas, ty äfven de motverka, att jorden blir fördelad på flere händer.

Jag kan icke heller finna, att motionären har rätt, då han förväxlar statens rätt att ändra lagarne för nationalrepresentationen med statens rätt att ändra bestående privata rättsförhållanden. Staten bör i det längsta respektera de senare; dock vill jag icke förneka, att om den allmänna välfärden kräver, att man ändrar dessa förhållanden, man då bör skrida dertill, ty »salus publica» är den högsta lagen. Men kan den icke åberopas, så är det icke rådligt att röra vid de privaträttsliga förhållanden, hvarom nu är fråga, i synnerhet som de ändock på flere vägar komma att försvinna. Lag-Utskottet har visat, huru fideikommissen kunna försvinna. Först och främst kan det ske derigenom att de bestämda villkoren exspirera. Jag tror, att jag vid förra riksdagen upplyste om, huru på detta sätt ett stort fideikommiss i Skåne, kalladt Glimminge strögods, blifvit upphäfdt. Den andra vägen, på hvilken fideikommissen kunna upphöra, är exekutiv försäljning. Som vi veta, få fideikommiss intecknas med Kongl. Maj:ts tillstånd, och betalas då icke den intecknade skulden, så säljas de och upphöra på det sättet att vara fideikommiss. Äfven ett tredje fall har förekommit, nemligen att villkoren varit så orimliga och invecklade, att Kongl. Maj:t har funnit sig nödsakad förklara, att de icke skulle tillämpas, hvarigenom fideikommissenskapen upphört.

Motionären frågar, hvarföre man motsätter sig förslaget om en utredning och att en skrivelse aflätes till Kongl. Maj:t i sådant syfte. Deremot frågar jag: »Vore det passande att först skriva och begära, att Konungen täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom de i riket bestämda familjefideikommissstiftelser i fast egendom på landet och i staden upphävas», och sedermera, när Konungen framlägger ett förslag i den riktningen, afslå detsamma? Nej, den som icke vill bifalla ett sådant förslag, bör icke heller gå in på en dylik skrivelse. Endast de, som syfta till samma mål som motionären, hafva skäl att gå den väg, som är af reservanterna i Andra Kammaren anvisad.

Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Wallenberg: Jag tackar så mycket för Herr Ordförandens i Lag-Utskottet välvilja, då han erkänt, att jag har studerat de föregående handlingarna i målet och deraf dragit profit. Det är verkligen förhållandet. Jag har i möjligaste måtto eftersträfvat att inhemta, hvad Lag-Utskottet kunnat möjligtvis önska, för att i någon mån visa

*Förslaget
upphäfvande
af vissa fa-
miljefidei-
kommiss.
(Forts.)*

Föreslaget
upphäfvande
af vissa fa-
miljefidei-
kommis.
(Forts.)

tillmötesgående. Jag har gjort det i fråga om administration af gäldbunden köpmans bo. Jag har der gjort det till den grad, att jag afväpnat Lag-Utskottets motstånd, så att Utskottet blifvit tvunget att hitta på något nytt skäl för sitt afstyrkande, hvilket dock icke lyckats bättre än att hänvisa till konkurslagens omarbetning. Tillsätter Riksdagen fortfarande sådana Lag-Utskott, komma alla våra lagar i det skicket, att de behöfva omarbetas. Det är dessutom alldeles klart, att den lärdom, som ordföranden i Lag-Utskottet nu lagt i dagen, skulle kommit mycket väl till pass, om den gått i riktning att försöka lösa frågan, men icke att uppkasta hinder för hvarje reform. Derför att han icke vill lösa frågan, har han trakterat Herr Talmannen och oss andra med hvad jag, om jag kunde tala latin, skulle kalla en *deductio in absurdum*. Dessa fideikommiss skola således stå kvar i all framtid på grund af det påbud, som stiftarne för länge sedan gifvit, ja, de skola respekteras och jemföras »med milda stiftelser», hvilket ju är en uppenbar orimlighet, då de afse att skapa ett oförtjent välstånd åt ett af flere syskon på de öfriga syskonens bekostnad. Detta räknar jag till omilda stiftelser, grundade på orättvisa och maktmissbruk. Det är för öfrigt icke fråga om att taga från någon människa någonting, eller att taga något från familjerna eller arfvingarne, utan det är blott fråga om att ordna dessa förhållanden på sätt, som är i öfverensstämmelse med alla öfriga arfsförhållanden i landet. Och då dessa stiftelser äro så föräldrade och otidsenliga, som de kunna vara, är det väl skäl att taga ett enda steg för att med varsam hand och utan våld samma brytningar åstadkomma en förenkling.

Lag-Utskottet har vid denna riksdag i sitt betänkande N:o 20 angående ökad skydd för sammankomster till gemensamma andaktsöfningar, N:o 44 om upphäfvande af 10 kap. samt 16 kap. 12 § kyrkolagen, N:o 49 angående ändringar i lagstiftningen om äkta makars inbördes egendomsförhållanden, N:o 54 angående tillägg till 11 § i förordningen angående förlagsinteckning, N:o 55 angående lagbestämmelser angående reglering af gator, torg m. m. i alla dessa och till och med i sitt betänkande N:o 58 angående ändring i gällande stadganden rörande förlust af medborgerligt förtroende, som ännu icke är föredraget, stannat vid att föreslå en *underdånig skrifvelse*. Hvarför har Utskottet icke kunnat medgifva en skrifvelse äfven i detta viktiga ämne? Det kan jag icke förstå.

Vi talade vid början af detta plenum om att utsträcka den politiska valrätten; man ville hafva denna så förändrad, att helt nya lager af samhället inrymmas bland de valberättigade. Tro herrarne verkligen att förslag i denna riktning skulle väckts förnyade gånger, blott derför, att de nu icke valberättigade äro så angelägna att hvar tredje år få lägga sin valsedel i urnan? Nej, man ropar på reform derför, att Riksdagen icke visar sig reformvänlig. När inga erforderliga lagförbättringar vidtagas, så finnes det intet annat medel än att ropa på reform i representationens sammansättning. Att gå till väga på sätt Lag-Utskottet under en följd af riksdagar brukat göra, leder derhän, att man blir missnöjd med det sätt, hvarpå Riksdagen handhafver sitt viktiga uppdrag. Jag tillåter mig fortfarande anse, att det varit en önskvärd sak att hafva fått en skrifvelse aflåten, och det kan väl vara,

som ordföranden i Lag-Utskottet antydt, att herrar ledamöter af Lag-Utskottet från Andra Kammaren icke hafva så stor lagkunskap, som Utskottets herr ordförande, men de hafva bestämdt ganska klar och tydlig uppfattning derom, att det, som är så föräldradt som fideikommissstiftelserna, bör man söka undanrödja.

*Föreslaget
upphäfvande
af vissa fam-
iljefidei-
kommiss.*

(Forts.)

Af de utvägar till fideikommissens upphäfvande, som Lag-Utskottets ordförande antydde, är det icke mera än en, som kan blifva verksam, nemligen den att fideikommissvilkoren vore så tillkrånglade, att Konungen måste förklara, att de skulle annulleras. Att in-teckna ett fideikommiss sker alltid för att förbättra det, men icke för att förminska dess värde, och jag har icke hört talas om någon, som fått in-teckna ett fideikommiss blott för att lefva upp penningarne; så att det är ganska osannolikt, att de på det sättet skulle amorteras.

Vidare säger Lag-Utskottets ordförande, »att fideikommissens antal minskas derigenom, att familjerna helt och hållet utdö». Ja, Gud bevars, det kan nog gå på det sättet — på några tusen år!

Men allt detta kunde genom en enkel utredning af förhållandena blifva onödigt. Af de statistiska uppgifter, som finnas, känna vi ej fullständigt förhållandena i afseende på fideikommissen; vi veta blott, att det är helt betydliga belopp af jordegendom, som kunde bättre värdas och handhafvas, om de blefvo bättre och rättvisare fördelade. Jag anhåller därför om bifall till den af reservanterna föreslagna skrifvelsen.

Herr Bergström: Det ligger i sakens natur, att en motionär alltid anser sig hafva rätt, och ofta är också allmänna meningen beredd att hålla med honom. Jag deremot anser, att motionären i regel skall visa, att han har rätt, innan han får sin vilja fram. Herr Wallenberg är dessutom något sangvinisk, när han väntar bifall till alla de motioner, som han väcker. De utgöra vid denna riksdag 19 stycken i alla möjliga ämnen: myntväsende, banklag, konkurslag, civil- och grundlag. Det är omöjligt vid en så omfattande verksamhet att vinna framgång i allt, och Riksdagen kan ej räkka till att behandla alla de motioner, som Herr Wallenberg kan producera.

Hvad som förvånar mig, är att motionären icke kan inse, att de, som icke vilja, att de bestående fideikommissen skola upphävas, icke kunna vara med om en skrifvelse. Det är ju alldeles uppenbart, att man icke vill på något sätt främja det man anser vara alldeles orätt, och mången finnes, som anser det vara orätt att kullstörta fideikommissen. Det finnes socialister och kommunister, som anse att eganderätten bör omstörtas. Om de föresloge en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag i sådant syfte, så vore de i sin goda rätt, men de, som ej vilja vara med om en dylik omstörtning, böra heller icke gå in på skrifvelsen. Jag gillar icke fideikommissstiftelserna och är glad, att de äro afskaffade i vårt land, men jag respekterar dem, som tillkommit, medan lagen gälde, och vill icke, att de skola omkullstöras.

Således bevisar det ingenting, att Lag-Utskottet tillstyrkt många skrivelser till Kongl. Maj:t. Lag-Utskottet har dermed hjälpt att främja syftemål, som det ansett gagneliga och eftersträfvansvärda, men

*Föreslaget
upphäfvande
af vissa fa-
miljefidei-
kommiss.
(Forts.)*

att föreslå skrivelser, som syfta till mål, dit man icke vill, deri är icke rim och reson.

Jag fortsätter mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Nog är man temligen i brist af motiv, om man skall jemföra denna framställning med möjliga framställningar ur kommunistisk synpunkt. Jag tror, att denna jemförelse var temligen misslyckad, och tager för gifvet, att jag får många röster på grund af ett sådant oblygt tilltag. Lag-Utskottets ordförande har tagit illa upp att jag väckt nitton motioner och behagat taga för gifvet att jag gjort det utan kännedom om de ämnen, jag i mina motioner behandlat. Men han har i denna tillvitelse förfarit precis på samma sätt som då han plägar i Lag-Utskottets betänkande uttala förkastelsesdom utan all bevisning.

Det är besynnerligt, att när man icke gillar fideikommissens princip, dock vilja behålla dem för en lång tid. Jag skulle kunna vara med om principen, om den ännu vore i tillämpning, men när den redan är afskaffad, är förhållandet ett annat. När det är såsom här i landet, att den, som har fideikommiss, kan göra bedräglig konkurs, och hans äldste son får i alla fall fideikommisset, så är detta skadligt ur nationalekonomisk synpunkt och orättvist för familjen. Dylikt låter sig ej göra i England, der principen hålles i helgd, utan att tillstädja orättrådigheter.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan och sedan på afslag derå och bifall till det förslag, som framstälts i den vid utlåtandet fogade reservation, hvarefter Herr Grefven och Talmannen förnyade propositionen på bifall till Utskottets hemställan och förklarade sig anse denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr Wallenberg begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Lag-Utskottets utlåtande N:o 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren utlåtandet och bifaller det förslag, som framstälts i den vid utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 17.

Justerades sex protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag blifvit första gången bordlagda, skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
